

شرح الصدور در
حل مشکل اختلاف بین علماء
(وحدت عقیده)

تألیف:

امام علامه محمد بن علی شوکانی

مترجم:

عبدالله میدری

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

آدرس ایمیل:

سایت‌های مفید

www.aqeedeh.com

www.islamtxt.com

www.ahlesonnat.com

www.isl.org.uk

www.islamtape.com

www.blestfamily.com

www.islamworldnews.com

www.islamage.com

www.islamwebpedia.com

www.islampp.com

www.videofarda.com

www.nourtv.net

www.sadaislam.com

www.islamhouse.com

www.bidary.net

www.tabesh.net

www.farsi.sunnionline.us

www.sunni-news.net

www.mohtadeen.com

www.ijtehadat.com

www.islam411.com

www.videofarsi.com

فهرست^۱

.....	سخنی از اداره ارشاد مسجدالحرام	۹
.....	پیشگفتار مترجم بر کتاب وحدت عقیده	۱۱
.....	گذری بر زندگی امام شوکانی رحمه الله عليه	۲۳
.....	بر مسند تدریس	۲۳
.....	مشهورترین تألیفات	۲۴
.....	وفات	۲۴
.....	آغاز سخن از علامه شوکانی رحمه الله عليه	۲۵
.....	مسئولیت علماء	۲۶
.....	مجازات علماء!	۲۶
.....	برتری علماء	۲۷
.....	اجر و پاداش علماء	۲۸
.....	معیار حق چیست؟	۲۹
.....	یک مشورت مفید	۳۰
.....	یک ادب نبوی	۳۰
.....	نتیجه گیری	۳۰
.....	یک مثال	۳۱
.....	اتفاق امت	۳۲

۱- فهرست و - به جز چند مورد بارز سایر - عنوانها جهت کمک به خواننده عزیز از سوی مترجم اضافه شده است.

- ۳۲..... یک نفر با یک دلیل!
- ۳۳..... این هم شد دلیل!
- ۳۴..... امام تنها!
- ۳۵..... داور آسمانی
- ۳۵..... چگونگی بازگشت به قرآن
- ۳۵..... آیه اول:
- ۳۶..... آیه دوم:
- ۳۶..... آیه سوم:
- ۳۶..... آیه چهارم:
- ۳۷..... آیه پنجم:
- ۳۷..... آیه ششم:
- ۳۷..... آیه هفتم:
- ۳۸..... آیه هشتم:
- ۳۸..... نتیجه گیری
- ۳۸..... قبل از مبحث جدید
- ۳۹..... دسیسه شیطان
- ۴۰..... ثمره تلخ افراط گرایی
- ۴۰..... سخنرانی شیطان
- ۴۰..... شواهدی دیگر
- ۴۱..... الگو پذیری از کلیسا!
- ۴۱..... دلائلی از سنت مطهر
- ۴۱..... حدیث اول:
- ۴۲..... حدیث دوم:

- ۴۲..... حدیث سوم:
- ۴۲..... حدیث چهارم:
- ۴۳..... حدیث پنجم:
- ۴۳..... حدیث ششم:
- ۴۳..... حدیث هفتم:
- ۴۴..... حدیث هشتم:
- ۴۴..... حدیث نهم:
- ۴۵..... نتیجه گیری:
- ۴۶..... لعنت و نفرین! بر کی؟
- ۴۷..... کدام جشن و کدام اعتکاف؟
- ۴۷..... مرز توحید
- ۴۸..... نعمت عقل و دانش!
- ۴۹..... * تعظیم افراط گرایانه قبرها و خطر شرک
- ۵۰..... * نیرنگ مجاوران! برای خوردن مال مردم
- ۵۰..... شکار مجاوران!
- ۵۱..... پیروزی شیطان!
- ۵۱..... نذر گناه!
- ۵۲..... * ذبح کردن در کنار قبر!
- ۵۳..... ذبح عبادت است؟
- ۵۴..... * مبحث پایانی
- ۵۴..... نتیجه گیری
- ۵۵..... میزان سنجش
- ۵۶..... حلاجی آن یک دلیل!

- ۵۶..... دیدگاه علماء
- ۵۷..... چرا استثناء؟
- ۵۸..... الگو رسول الله ﷺ است
- ۶۱..... ❁ بخشی از کتاب تطهیر الاعتقاد.....
- ۶۱..... عملکرد مردم!
- ۶۲..... سکوت علماء!
- ۶۲..... اسلام تقلیدی!
- ۶۳..... سنگِ اول ... کج!
- ۶۳..... مقدس مآبی و کار نامقدس!
- ۶۴..... ظلم به حُجاج!
- ۶۴..... یک مسجد و چهار محراب!
- ۶۵..... استنباط غلط!
- ۶۶..... سبقتِ تکنولوژی
- ۶۷..... مراحلِ نهی از منکر
- ۶۷..... حکمت و بینش دعوتگر
- ۶۸..... حسنِ ظن به علماء
- ۶۸..... پایِ چوبینِ استدلال!
- ۶۹..... در محفلِ پادشاه
- ۷۰..... مقصر کیست؟
- ۷۱..... کرامت تراشی!
- ۷۱..... این هم بهانه!
- ۷۲..... دلیل و برهان زور!
- ۷۳..... کدام درویش؟!

۷۳.....	هو! هو!.....
۷۴.....	کرامت یا شعبده بازی؟!.....
۷۵.....	شیخ نماز نمی خواند!.....
۷۶.....	فاصله سحر تا کفر!.....
۷۷.....	نتیجه گیری.....
۷۹.....	❁ از فتاوی علامه هند شیخ صدیق حسن خان قنوجی رحمه الله علیه.....
۷۹.....	مسئولیت علماء.....
۸۰.....	غفلت بزرگان!.....
۸۰.....	دروازه شرک.....
۸۱.....	باور غلط.....
۸۱.....	محیط آلوده.....
۸۲.....	تربیت نا درست.....
۸۲.....	نقش الگو.....
۸۳.....	کودک مظلوم!.....
۸۴.....	توبه صادقانه.....
۸۴.....	نقش معلم.....
۸۵.....	غربت اهل حق!.....
۸۵.....	علم مضر!.....
۸۶.....	توحید خالص.....
۸۶.....	دعوت، با ادب.....
۸۷.....	مسئولیت قلم!.....
۸۹.....	بدنامی اسلام!.....
۸۹.....	داستانی از تاریخ.....

نتیجه گیری.....	۹۱
خطرِ بدتر از مرگ!.....	۹۱
مأموریتِ اهلِ بیت.....	۹۲
توضیحِ حدیث.....	۹۲
حکمت و احتیاط.....	۹۳
قبل از پایان.....	۹۳
✽ بخش چهارم ضمیمه ها.....	۹۵
✽ ضمیمه شماره (۱) عبادت مخصوص خداست؟.....	۹۵
پرسش:.....	۹۵
پاسخ:.....	۹۵
دعا عینِ عبادت است.....	۹۵
انعکاسِ دعا در قرآن.....	۹۶
تجلی الوهیت در دعا.....	۹۷
استدلالِ مشرکین!.....	۹۸
شرک در دعا!.....	۹۹
خیلی تعجب است!.....	۱۰۰
جدال به ناحق.....	۱۰۱
✽ ضمیمه شماره (۲) مسأله تکفیر.....	۱۰۳
دقت در کلام علماء.....	۱۰۳
خطایِ بزرگان!.....	۱۰۴
دین دوستیِ مردم.....	۱۰۵
نقشِ معکوسِ بعضی علماء!.....	۱۰۵
احتیاط در فتوا!.....	۱۰۵

- ۱۰۶.....خطر تکفیر بی دلیل!
- ۱۰۷.....شخص، گئی کافر میشود؟
- ۱۰۷.....نادانی عذر است؟
- ۱۰۸.....یک اشکال
- ۱۰۸.....پاسخ اشکال
- ۱۰۹.....جمع بندی
- ۱۱۰.....خطر تفرقه و تکفیر
- ۱۱۰.....حقیقت اسلام
- ۱۱۱.....حکم و فتوای نبوی
- ۱۱۱.....حفظ آبروی مسلمان
- ۱۱۲.....حقوق مسلمان
- ۱۱۳.....شتاب نکنید!
- ۱۱۴.....اخلاق داعیانه
- ۱۱۵.....❀ضمیمه شماره (۳) پرسشی از اداره ارشاد و پاسخ آن^۱
- ۱۱۵.....مشکل یک روستا
- ۱۱۵.....احساس جوان
- ۱۱۶.....حکمت داشته باشید!
- ۱۱۶.....بینش در دعوت
- ۱۱۶.....پیشنهاد ما
- ۱۱۷.....صبر کنید! و امیدوار باشید!

۱- تیتراهایی که با این علامت ❀ مشخص شده از اصل کتاب است. مترجم.

بسم الله الرحمن الرحيم

سخنی از اداره ارشاد مسجدالحرام

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على خاتم النبيين و على آله و صحبه و من تبعهم
بإحسان إلى يوم الدين و بعد:

اداره ارشاد و توجیه مسجد الحرام احساس سعادت و خوشبختی میکند که اینک به
لطف خداوند مهربان توفیق یافته کتاب کوچک و ارزشمندی که علامه محمد بن علی
شوکانی رحمه الله علیه تألیف کرده را به خوانندگان عزیزش تقدیم دارد، علامه در این
کتاب توضیح داده که:

❁ امت اسلامی هر گاه در مسأله ای از مسائل دینی دچار اختلاف گردد واجب است
که برای حل و بر طرف کردن آن اختلاف، به کتاب خدا و سنت رسول الله صلی
الله علیه و آله و سلم رجوع کند، بنابراین در تمام امور دینی و اختلافات فیما بین،
حکم و داورِ عادلّی که میتواند حق را از باطل باز شناسد و جدا کند فقط قرآن و
سنت است.

❁ علماء و رهبران دینی با اینکه به اعتبار علم و دانش، تحمل مسؤولیت، شخصیت و
منزلت، و طبعاً اجر و پاداش با یکدیگر متفاوتند، و قطعاً یکی از دیگری برتری
دارد، اما در هنگام اختلاف در مسائل علمی نمی توان دیدگاههای یکی را بر
دیگری ترجیح داد، بلکه شایسته تر آنست که همه دست بدست هم دهند و مسائل
پیچیده و دشوار را با پشتوانه منطق و استدلال و با کمک یکدیگر حل کنند و برای
رسیدن به حقیقت یار و مددگار یکدیگر باشند.

✽ سپس امام شوکانی در این زمینه مثالی بیان میکند و مسأله اینکه چرا بلند کردن قبر و ساختن گنبد و بارگاه بر آن حرام است؟ را با ذکر دلایل از کتاب و سنت بیان می‌کند، و در ضمن توضیح میدهد که قبر های پیامبران و نیکو کاران را مسجد و عبادتگاه قرار دادن جائز نیست.

زیرا این عمل یک خطر واقعی است که عقیده را فاسد و هر گونه عمل نیک را برباد میدهد! و اینکه این کار سر منشأ غلطی است که از آن غلط ها سر چشمه میگیرد و نعوذ بالله انسانها را به شرک اکبر می کشاند.

✽ خداوند علامه شوکانی را رحمت کند و به ایشان پاداش نیک عنایت فرماید، واقعا که علامه حق را با کمال وضاحت بیان کرده و چنانکه لازم و شایسته بوده، حق نصیحت و خیر خواهی را ادا نموده است.

✽ از خداوند متعال مسئلت داریم که این کتاب را وسیله منفعت و خیر قرار دهد، و انشاء الله راهنما و راهگشایی به سویی حقیقت و عقیده صحیح باشد، زیرا خداوند در روز آخرت هیچ عملی را از هیچ کس نمی پذیرد مگر کسی که عبادتش بر اساس عقیده درست از هر گونه شرک و خرافات به دور، و خالص برای خداوند متعال باشد.

✽ در پایان بخشی از کتاب تطهیر الاعتقاد امام صنعانی و بخشی از فتاوی علامه هند صدیق حسن خان قنوجی را نیز که به این موضوع مهم ارتباط داشت ضمیمه کرده ایم، و چند ضمیمه توضیحی دیگر، که امیدواریم برادران و خواهران مسلمانان از آن بهره مند گردند.

والله الموفق

اداره ارشاد و توجیه مسجد الحرام

مکه مکرمه

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار مترجم بر کتاب وحدت عقیده

پس از ثنا و ستایش پروردگار یکتا و درود و سلام بر محمد مصطفی و صحابهٔ اخیار و اهل بیت اطهارش.

خوانندگان عزیز و گرامی سلام گرم ما را پذیرا باشید، خوشحالیم خداوند منان باری دیگر توفیق و فرصتی عنایت فرمود که با شما عزیزان گفتگو داشته باشیم، مثل همیشه دوست دارم با هم صمیمی صحبت کنیم و گفتنی‌ها را دوستانه تقدیم حضورتان کنم، گرچه درینگونه کتابهای که مترجم ناگزیر است متن یا نوشته نویسنده را خدمت خواننده تقدیم کند زمینه برای گفتگوی آزاد مساعد نیست، زیرا مترجم پایبند مطالب کتاب است، در هر صورت امیدوارم خداوند با لطف و عنایت خودش همه اعمال ما را قبول نماید، و موجب رضایت و خوشنودی اش قرار دهد، موضوع ما اینبار یک موضوع اعتقادی بسیار مهم است، که تقریباً تمام جهان اسلام را زیر پوشش میگیرد و به دلیل اهمیتی که دارد، طبیعی است که تا حدودی حساس هم باشد، یکی از علت‌های حساس بودن موضوع این است که، معمولاً قشری بی سواد جامعه اسلامی ما دچار این بلا و عادت شده اند و طبعاً قشر بی سواد را قانع کردن کار آسانی نیست، موضوع مورد نظر را می توان در چند جمله خلاصه کرد، غلو و افراط در محبت بزرگان دینی در زیارت قبور آنها، که مظهر این غلو و افراط در چند مورد اند، انعکاس پیدا کرده است، بلند ساختن قبر و تزئین آن، ساختن گنبد و بارگاه بر روی آن، و چراغان کردن و نوشتن بر روی آن، نماز خواندن و اعتکاف در محیط آن، نذر و ذبح و احیاناً سجده عبادتها برای آن، توسل و استغاثه و حاجت خواستن از صاحبان آن و دیگر کارهای

خلاف شرع و خلاف عقلی که متأسفانه در محیط قبر و مزار و گنبد و زیارتگاه انجام می گیرد.

بنده درین مقدمه فقط به چند مطالب کوتاه اشاره میکنم، زیرا متن کتاب کتاب پاسخگوی مسایلی هست.

اولا باید عرض کنم که در طول تاریخ توحید و یکتا پرستی بزرگترین عامل و انگیزه گمراهی و انحراف غلو و افراط در محبت صالحین و بزرگان دینی بوده است، از زمان نوح علیه السلام گرفته تا عصر حاضر.

دوم اینکه تقریباً همه مخالفت ها یا کارهای نا درستی که در کفار انجام میگیرد صراحتاً در روایات صحاح از آنها نهی شده است و پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و سلم و صحابه و اهل بیت و علماء و پیشوایان دینی از اینگونه اعمال بر حذر داشته اند. سوم: تمام مذاهب اسلامی بدون استثنا با اینگونه اعمال خلاف شریعت مخالفند و در کتابهای بزرگ همه این مذاهب اسلامی نهی از ارتکاب اینگونه محرمات با صراحت نقل شده است.

چهارم: اگر در بعضی مناطق یا علمای بعضی مذاهب اسلامی در یک محیط با زمان به خصوص صراحتاً ازین گونه اعمال منع نمی کنند فقط به خاطر مراعات حال عامه مردم و احتیاط یا به گمان خودشان حکمت در دعوت است نه به دلیل اینکه از نظر آنها اینگونه کارهای حرام و احياناً نزدیک به شرک نعوذ بالله درست باشد، این یک احتمال نیست بلکه بسیاری از علماء و شخصیت های دینی مذاهب اسلامی مکرراً در مباحثات دوستانه به این امر اعتراف نموده اند.

پنجم: نه تنها علماء و روشنفکران حتی قشر جوان و با سواد جامعه نیز با اینگونه کارها مخالفند و ارتکاب آنها از سوی عوام یا قشر بی سواد جامعه مشکل و معضل اجتماعی می دانند، این نیز مطلبی است که بارها علمای عاقل و دانشمند مذاهب اسلامی در جلسات و مباحثات دوستانه فرموده اند و همواره آنها تکرار می کنند.

زیارت قبر سنت است و غلو و افراط در باره آن بدعت.

یک پرسش طبیعی همواره ذهن بسیاری از مسلمانان دردمند را به خود مشغول داشته است که زیارت قبر در اسلام از چه تاریخی شروع شده است. هنگامی که رسول گرامی ﷺ به تاج بعثت مزین و مفتخر شدند و دعوتشان را به توحید و یکتا پرستی آغاز کردند بیشترین چیزی که از آن بر امت شان می ترسیدند و حذر می کردند شرک بود لذا تمام تلاش و کوشش خود را به خرج دادند تا اینکه ریشه شرک را بخشکانند.

از آنجاییکه در امت های گذشته مهمترین و بارزترین عامل شرک عبادت قبور بود لذا در ابتدا از زیارت قبور منع کردند و تا مدتی یاران و شاگردان و خانواده ایشان طبق فرموده ایشان به زیارت قبور نمی رفتند وقتی حضرت مطمئن شدند که اینک ایمان در دلهای آنان جای گرفته و عقیده جدید در قلوب آنان راسخ و نهادینه شده به آنان اجازه داد که قبر ها را زیارت کنند چرا؟ زیرا که زیارت قبر انسان را به یاد آخرت می اندازد و دلها را نازک می کند لذا فرمودند: (كنت نهيتكم عن زيارة القبور ألا فزوروها فإنه يرق القلب و تدمع العين و تذكر الآخرة) من قبلا شما را از زیارت قبر منع می کردم الآن قبر ها را زیارت کنید زیرا که زیارت قبر دلها را نرم میکند و چشم ها را به اشک می آورد و به یاد آخرت می اندازد. مستدرک حاکم ۳۷۶/۱. در پایان فرمودند: (ولا تقولوا هجرا) و سخن نا درست نگوئید درین جمله اشاره به این است که به خدا شرک نورزید پس ازین تاریخ صحابه بزرگوار و اهل بیت اطهار طبق این اجازه با کمال احتیاط به زیارت قبرها می رفتند. بعد از عصر پیامبر ﷺ امت اسلامی تا پایان خلافت اموی و آغاز خلافت عباسی بر همین روش عامل بودند در تمام این دوران که خلافت اسلامی پا برجای بود هیچگونه گنبد و مزار و زیارتگاهی در هیچ جای دنیا ساخته نشد زیرا که اسلام هنوز در اوج قدرت و اقتدارش بسر می برد.

در اواخر خلافت عباسی و در پایان قرن سوم دقیق از زمان المقتدر عباسی که سیزده سالگی در پی وفات برادرش المکتفی قدرت را بدست گرفت و نظام خلافت را در گیر مسائل داخلی شد و ضعیف گردید. کم کم گنبد ها و بارگاهها و زیارتگاهها ساخته شد. آغاز این انحراف اعتقادی همزمان بود با قیام دولت آل بویه در عراق (۳۳۴ تا ۴۴۷ ق) و دولت فاطمیه در مصر (۲۹۷ تا ۵۶۷ هـ ق) و ظهور قرامطه در عراق و شام و جزیره عربی در همین دوران.

بنابر این از عصر پیامبر اسلام ﷺ تا عصر خلفای راشدین و عصر امویها (۱۳۲ هـ ق) و نزدیک به دو قرن از خلافت عباسی ها هیچ خبر و اثری از گنبد و بارگاه و زیارتگاه در جهان اسلام نبود این سه قرن همان خیرالقرون است که رسول گرامی ﷺ فرمودند: «بهترین قرنهای قرنیه است که من در آن زندگی میکنم سپس قرن بعدی و سپس قرن بعد از آن». بعضی علماء قرن را درین حدیث شریف همین صد سال معروف دانسته اند، و بعضی هم آنرا یک نسل دانسته اند، در هر صورت نسل یا قرنیه که خود رسول الله ﷺ در آن زندگی میکردند به اضافه دو قرن یا دو نسل دیگر را ایشان بهترین زمانها توصیف نموده فرمودند، لذا این انحراف اعتقادی در تمام این مدت وجود نداشت قابل توضیح است که این مدت در واقع از هر لحاظ برای اسلام و امت اسلامی عصر طلایی به شمار می رفته است، چه از لحاظ عقیدتی یعنی ایمانی و عمل و تقوی، چه از لحاظ سیاسی یعنی قوت و شوکت و گسترش فتوحات اسلامی، چه از لحاظ علمی یعنی وجود علماء و شخصیت های بارز علمی و مدارس و غیره. بزرگترین مشهورترین علماء و امامان و پیشوایان دینی در همین زمان می زیسته اند، بنابر این طبیعی است که انحراف و مخالفت آشکار از قرآن و نصوص و روایات صریح بویژه در بعد اعتقادی در عصر طلایی اسلام وجود نداشته باشد.

پس گنبد و بارگاه و زیارتگاه در زمان رسول الله ﷺ و در زمان مهاجرین و انصار و در زمان ابوبکر صدیق و عمر فاروق و عثمان ذوالنورین و علی مرتضی و حسن

مجتبی و امیر معاویه رضی الله عنهم اجمعین که حکومت کرده اند وجود نداشته است، همچنین در زمان حضرت حسین و حضرت زین العابدین و حضرت باقر و حضرت صادق و حضرت کاظم و حضرت رضا رضی الله عنهم و رحمه الله علیهم هم وجود نداشته است، در زمان امام ابو حنیفه و امام شافعی و امام مالک و امام احمد بن حنبل رحمه الله علیهم هم گنبد و زیارتگاهی وجود نداشته است، پس وقتی که یک کار در احادیث صحیح هم از آن نهی شده باشد و در عمل هم در زمان هیچ کدام از صحابه و تابعین و علمای مجتهدین و ائمه دین و به اصطلاح در زمان هیچ یکی از علماء و اولیاء و صلحاء وجود نداشته پس این کار را علماء و عقلاء و روشنفکران و مصلحان و مسلمانان دلسوز و آگاه چه می نامند؟! در اصطلاح شرعی چنین عمل را بدعت می نامند، یعنی کاری که از قرآن و سنت و عمل رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم و صحابه و تابعین و ائمه و علماء و مجتهدین سند و ریشه نداشته باشد اسمش بدعت است، و کدام عقل باور میکند کاری که در اسلام سند و ریشه نداشته باشد دین قرار گیرد؟! نه تنها سند و ریشه نداشته باشد که با صراحت از آن نهی شده باشد؟!

ای اهل سنت!

خطاب و پیام ما در قدم اول به مسلمانانی است که با افتخار خود را اهل سنت می نامند، واقعا هم باید بنامند و خوشا به حالشان که اهل سنت هستند، یعنی پیرو سنت رسول الله ﷺ، ولی پرسش ما از اهل سنت و هر سنی و سنی زاده این است که آیا فکر کرده اید که شما چرا سنی هستید و چرا اسم اهل سنت بر شما گذاشته شده؟ چون از عصری که بدعت و اهل بدعت داشت فضای اسلام را آلوده میکرد، علمای بزرگواری امت اسلامی به خاطر اینکه سایر امت آلوده نشوند و تحت تأثیر میکرب های بدعت مسموم نگردند، لقب اهل سنت را برای امت اسلامی برگزیدند، یعنی ای اهل بدعت! که مخالف با سنت های رسول مکرم اسلام ﷺ میخواستید فضای عطر آگین اسلام را آلوده کنید بدانید که ما امت اسلامی اهل سنت و پیروان سنت رسول معظم ﷺ هستیم.

پس شما ای اهل سنت فکر کنید و بیندیشید که امروز امت اسلامی در سراسر جهان چرا خوار و ذلیل است؟ اسباب و عوامل شاید زیاده باشد اما یکی از بزرگترین اسباب و عوامل ضعف امت اسلامی دوری از قرآن و سنت رسول گرامی صلی الله علیه و آله و سلم است، تا زمانیکه ما حقیقتاً به اسلام بر نگردیم و اسلام را از آلودگیها و میکربهای که به مرور زمان در نتیجه جهل و عقب ماندگی ما، و مکر و حیلۀ دشمنان اسلام را احاطه کرده و گلویش را دارد می فشارد آزاد نکنیم راه و امت اسلامی را برای باز گشت به حقیقت اسلام هموار نکنیم عزت از دست رفته خود را باز نخواهیم یافت، و به سعادت دنیا و رستگاری آخرت نخواهیم رسید.

بنابر این بر تمام علماء و اندیشمندان و روشنفکران بلکه بر هر مسلمان آگاه و دلسوز لازم است که مخلصانه کمر همت ببندد و برای احیای اسلام و نجات امت و اصلاح دین و عقاید اسلامی از آلودگیها و بر چسب های نظری و عملی اقدام جدی به عمل آورده و همه سعی کنیم از بیداری کنونی امت اسلامی حد اکثر استفاده را بکنیم تا باشد که انشاءالله شاهد عزت دوباره اسلام و مسلمین باشیم.

مسلمانان دیگر

علاوه از اهل سنت، مسلمانان دیگری هم هستند که گرچه اصطلاحاً خود را اهل سنت نمی گویند اما جزو امت اسلامی هستند این پیام ما خطاب به آنها نیز هست که با تلاش و کوشش مخلصانه در راستای وحدت اسلامی سعی کنیم اسلام را از بد نامی نجات دهیم و آنچه متأسفانه بر اثر غفلت علماء و بی توجهی روشنفکران و تحصیل کرده ها و بی علمی عموم مردم دامن گیر امت اسلامی شده را اصلاح کنیم و دین و مسؤولیت خود را در قبال دین و جامعه و مردم ادا نماییم.

دین دوستی مردم

در آغاز این پیشگفتار اشاره کردیم که این موضوع مهم و اساس است و عرض کردیم که حساسیت آن به دلیل این است که بیشترین مبتلایان به این غلو و افراط در

محبت بزرگان دینی قشر درس نخوانده و بی سواد و کم سواد جامعه است، پرسش این است که این قشر چرا اینقدر حساس هستند در متن کتاب هم به این موضوع اشاره شده که این قشر جامعه نسبت به دین و اصول و ثوابت دینی خیلی مخلص هستند یگانه علت انحراف این قشر هم همین اخلاص و دین دوستی شان است گمان میکنند که از آنجاییکه دین اسلام و ایمان و اعتقاد به آن در رگو خونهاش در جریان است پس محبت با بزرگان دین هم بر آنان واجب است که تا اینجای مسئله هیچ شک و شبهه در آن نیست، مشکل ازینجا شروع می شود که این قشر به دلیل نا آشنایی با قرآن و نصوص صحیح و اسلامی احساس میکنند مقتضای دین داری و دین دوستی شان این است که با بزرگان و شخصیت های دینی اظهار محبت کنند و از علامات محبت شان با آنان این است که با بلند ساختن و مزین کردن و چراغان نمودن و به نام آنان نذر و ذبح کردن و در محیط قبر نماز خواندن و اعتکاف نمودن و از آن حاجت خواستن و آنرا وسیله و واسطه و شفیع قرار دادن و غیره حق محبت و احترام را نسبت به آنان ادا نمایند، بنابر این انگیزه همه این کار دین دوستی و محبت و احترام به شعائر دینی است، اما به علت عدم آگاهی و تخصص دچار انحراف می شوند، که اگر درست توجیه شوند و با حکمت و محبت تفهیم شوند حتما می پذیرند و تشکر می کنند ولی متأسفانه برخورد عمومی داعیان، ممکن است مخلصانه باشد اما داعیانه نیست لذا نتیجه اش ضد و عناد و بغض و کینه است. البته هر دعوتی ممکن است بلکه طبیعی است که از سوی مخاطبش دچار واکنش منفی شود، اما نسبت و مقدار این واکنش متفاوت است.

دشمنی اولیاء خدا!

یک شبهه معروف بعضی فرصت طلبان در چنین و ضعیفی این است که با کمال زیرکی و هوشیاری مردم مخلص و دین دوست دچار بعضی لغزش ها و انحرافها را علیه دعوتگران تحریک می کنند، مثلاً میگویند آقا دشمن اولیای خدا هستند! چرا؟

چونکه با مدد خواستن و حاجت طلبیدن و استغاثه و نذر و دعا و ذبح و غیره در کنار قبر و زیارتگاه مخالفند!!

نعوذ بالله طبق حدیث قدسی صحیح و معروف و متفق بین همه مسلمین «هر کس با یکی از دوستان من دشمنی کند من با او اعلان جنگ میکنم» (من عاد لی ولیا فقد آذنته بالحرب) پس چگونه میگویند با اولیای خدا دشمنی میکنند کدام مسلمان جرأت میکند با دوستان و اولیای خدا دشمنی کند، بر عکس با نظر ما بزرگترین دشمنی با اولیاء و دوستان خدا این است که قبر های آنان را عبادت گاه قرار دهیم و عبادت و پرستش که مخصوص خداست برای اولیاء و دوستان خدا انجام دهیم، کدام دوست و ولی خدا راضی و خوشحال می شود که کسی مریضش را به جای اینکه دعا کند و از خدا برایش شفا بخواهد سر قبر ببرد و از این دوست و ولی خدا برایش شفا بخواهد، اولیای خدا که حافظ و عالم و عامل به قرآن بودند در قرآن کریم از زبان الگوی موحدان ابراهیم بت شکن علیه السلام می فرماید: ﴿وَإِذَا مَرَضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ﴾ هر گاه مریض شدم فقط ذات متعال او مرا شفا میدهد. شعراء آیه: ۸۰

کدام دوست و ولی خدا سر قبر و زیارتگاه رفته و نذر و نیاز کرده و به نام غیر خدا گوسفند کشته، و در محیط قبر و زیارتگاه به اعتکاف نشسته؟ و کدام بزرگ و ولی و دوست خدا دوستان و اولیای دیگر خدا را وسیله گرفته، و از آنها حاجت خواسته و یا فلان ادرکنی گفته و یا شیخ عبدالقادر جیلانی گفته است؟! بزرگان و اولیای خدا در قرآن کریم خوانده بودند که خالق و معبود و مشکل کشا و حاجت روای آنان در کلام مجید و کتاب راهنمای بشریت فرموده است ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ﴾ «آیا کیست آن ذاتیکه دعای پریشان و گرفتار را وقتی که او را بخواند اجابت میکند و مشکلش را بر طرف میکند؟! آیا غیر از خدا کسی هست که چنین کند» نمل: ۶۲

رسول گرامی ﷺ هر گاه مشکلی برای شان پیش می آمد با پیروی از سنت رسول الله ﷺ به نماز روی می آوردند و از اله و معبود یکتا و توانایشان کمک می خواستند و

نه از بندگان عاجزی که با وجود اینکه دوست و ولی خداوند بودند هیچگونه قدرت و توانایی نداشتند! الآن میگویند نعوذ بالله ببیند چه میگوید، چگونه به اولیای خدا جسارت میکند!! خیر عزیزانم زبانم لال شود اگر جسارت کنم این مفهوم آیه کریمه ای که معبود یکتا و بی نیاز از کرامت های ساختگی مجاوران در کلام مجیدش می فرماید: ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسْنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ اعراف: ۱۸۸

«بگو: من مالک سود و زیان برای خود نیستم، مگر آن مقداری که خدا بخواهد و اگر غیب میدانستم، منافع فروانی نصیب خود میکردم و اصلاً شر و بلا به من نمی رسیدن کسی جز بیم دهنده و مژده دهنده مؤمنان نمی باشم».

پس خواهران و برادران مسلمان! بیایید همه با هم دین عزیزمان را که سبب رستگاری دنیا و آخرت است از هر آلائش پالایش دهیم، و آنچنانکه خداوند فرستاده و جبرئیل علیه السلام رساند، و رسول محبوبمان حضرت محمد ﷺ رسانده و صحابه و اهل بیت رضی الله عنهم اجمعین آموخته و آموزش داده اند آنرا از هر غش و شائبه و بدعتی پاک گردانیم، تا در پرتو ایمان و عمل به این اسلام خالص و بی شائبه به سعادت دنیا و رستگاری آخرت نائل آئیم.

هوشیار باشید

یک نکته دیگر هم قابل تذکر است و آن اینکه متأسفانه به هر دلیلی فعلاً برای ما مهم نیست مهم این است که دشمنان اسلام برای اینکه در میان امت اسلامی تفرقه ایجاد کنند و اختلاف بیندازند و از آب گل آلود ماهی بگیرند مترسکی به نام وهابیت در اذهان جهانیان کاشته و پرورانده اند، ما درین فرصت کوتاه فقط می توانیم اشاره کنیم که دشمنان اسلام تاریخ پر افتخار این دین کامل و شامل جهانی و این امت قهرمان مسلمان را خوانده و تحلیل کرده اند، لذا در خواب هم از صدیقه‌ها و فاروقها و علی‌ها و سعدها و عمروها و صلاح الدین‌ها در هراسند و در طول تاریخ کوشیده اند که هیچگاه

نگذارند بار دیگر این امت مؤمن و قهرمان بیدار شود تا مبادا ظلم و ستم و استبداد و اسقبا و استثمار و استعمار آنان را از سر جهانیان کم کند و مثل گذشته آنان را سر جای شان بنشانند، بنابر این همواره توطئه کرده اند و با مکر و حيله و نیرنگ سعی کرده اند مسلمانان را به جان هم بیندازند، یکی از عوامل اختلاف و تفرقه در میان امت اسلامی اصطلاح وهابیت است که طی چند دهه اخیر همواره به وسیله آن مسلمانان را از یکدیگر متنفر کرده اند، شکی نیست که در میان علماء و مذاهب اسلامی اختلاف نظر همیشه بوده و خواهد بود چون برداشت ها از قرآن و سنت متفاوت است لیکن این هر گز به معنای این نیست که وهابیت نقطه مقابل اسلام و مانند بهائیت و قادیانیت یک حرکت انحرافی و دشمن اسلام باشد، وهابیت چیزی جز یک حرکت اصلاحی در درون مذهب حنبلی و اهل سنت نیست، امت اسلامی همواره اصلاح طلبانی به خود دیده است و خواهد دید، اما همه معتقدات اهل سنت را به نام وهابیت کوبیدن نه انصاف است و نه واقعیت. جز بعضی مسائل کلامی و عملکرد تند بعضی افراد منسوب به این حرکت، سایر اعتقادات آنها همان اعتقادات اهل سنت است،

به عبارت دیگر تمام مذاهب فقهی اهل سنت یعنی مذاهب چهارگانه به اضافه مذهب ظاهری و آنچه امروزه به نام سلفیت یا به تعبیر دشمنان وهابیت که همان مذهب حنبلی است شناخته می شود از لحاظ اصول اعتقادی هیچ اختلافی با هم ندارند و همه اهل سنت هستند، بنابر این عقیده همه آنها در باره صحابه و اهل بیت رضی الله عنهم اجمعین و در باره پرهیز و دوری از خرافات بویژه مظاهر مختلف قبر پرستی کاملاً باهم اتفاق نظر دارند، لذا انحراف بعضی مردم عوام اهل سنت یا اختلاف نظر بعضی افراد کم سواد که ممکن است منسوب به علم و علماء هم باشند هر گز نمایندگی از اهل سنت نمی کند اهل سنت را فقط از خلال متون علمی شان می توان شناخت البته امیدواریم و حرکت اصلاحی زیادی که اخیراً در کشورهای مختلف جهان اسلام به وجود آمده

انشاء الله بتواند امت را بیدار کند، و از امت ضعیف و پراکنده امت قوی و محکم و متحد بسازد. انشاء الله.

گذری بر زندگی امام شوکانی رحمه الله عليه

محمد بن علی بن محمد شوکانی صنعانی، شیخ و امام، عالم و فاضل، فقیه و مفسر و قاضی بود، ایشان در ماه ذی القعدة ۱۱۷۳هـ ق در شوکان شرق صنعاء یمن چشم به جهان گشود. سپس با پدرش به شهر صنعاء منتقل شد، در همان آغاز قرآن کریم و بسیاری از متون علمی در رشته های مختلف از قبیل فقه و اصول و نحو و بلاغت و منطق و غیره را حفظ نمود، او از همان آوان کودکی همواره در مجالس علماء شرکت می جست، و علوم فراوانی را از آنان فرا میگرفت، تا اینکه در بسیاری از علوم متداوله تبحر یافت و مهارت حاصل نمود.

بر مسند تدریس

سپس به تدریس و تألیف پرداخت و با فتاوی مستدل و ارزشمندش مردم را مستفید میکرد. ایشان به طور رسمی عهده دار منصب قضاوت شد و چهل سال در این سمت باقی ماند، تا اینکه دو سال قبل از وفاتش از سمت قضاوت کناره گیری کرد. مجلس ایشان همواره مملو از طلبه بود و درسهای فراوانی در آن تدریس میشد، هر روز طلبه بیش از ده درس در رشته های مختلف از ایشان فرا میگرفتند. برای ایشان همین افتخار کافی است که با وجود اینکه مرجع علمای مذهب زیدی (نزدیکترین مذهب تشیع به اهل سنت) بود اهل سنت نیز ایشان را برای خود مرجع میدانند و کتابهای ایشان در تفسیر و حدیث و اصول، همواره مورد توجه و اهتمام آنان بوده و هست.

مشهورترین تألیفات

علامه شوکانی ۲۷۸ تألیف دارد که طبق اطلاع ما ۳۸ آن تا به حال به چاپ رسیده است. مشهورترین آنها عبارت است از:

- ۱- تفسیر فتح القدير ۲- ارشاد الفحول ۳- نیل الأوطار شرح منتقى الأخبار ۴- الدراري المضيئة ۵- القول المفيد من أدلة الإجتهد والتقليد ۶- السيل الجرار علي حدائق الأزهار ۷- البدر الطالع بمحاسن القرن السابع ۸- الدر النضيد في خلاص كلمة التوحيد

وفات

ایشان در جمادی الثانی ۱۲۵۰ هـ در حالی چشم از جهان فرو بست که عمر پر بارش را صرف خدمت به اسلام و نشر علم و دفاع از عقیده اهل سنت کرده بود خداوند به ایشان پاداش نیک عنایت نماید و رحمت فراوانش را بر ایشان نازل فرماید.

آغاز سخن از علامه شوکانی رحمه الله عليه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد المرسلين وآله المطهرين وصحبه المكرمين

وبعد:

باید دانست که هرگاه بین امت اسلامی در باره بدعت بودن یا نبودن، مکروه بودن یا نبودن، حرام بودن یا نبودن، و یا هر مورد دیگری اختلاف واقع شود، همه مسلمین اعم از سلف و خلف از عصر صحابه رضی الله عنهم تا کنون (عصر مؤلف) که قرن سیزدهم است از آغاز بعثت محمدی صلی الله علیه وآله وسلم همه اتفاق نظر دارند که:

هرگاه بین علماء و ائمه مجتهدین در امری از امور دین اختلاف واقع شود واجب است که آنرا به کتاب خدا و سنت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بر گردانند. به عبارت دیگر برای حل هر گونه اختلاف دینی باید قرآن و سنت را داور و حکم قرار داد، زیرا خداوند متعال میفرماید:

﴿إِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ «و اگر در چیزی اختلاف

داشتید آن را به خدا و پیغمبر او بر گردانید». نساء آیه: ۵۹

رد «الی الله» یعنی رد به کتاب خدا، و رد به رسول بعد از وفات ایشان یعنی رد به سنت رسول الله ﷺ است، این چیزی است که در مورد آن بین مسلمانان هیچگونه اختلافی نیست، مثلاً اگر یک عالم مجتهدی گفت: فلان چیز حلال است و دیگری گفت آن چیز حرام است، قول هیچ کدام آنان بر دیگری اولویت ندارد، گر چه یکی از لحاظ علمی از دیگری برتر باشد، یا از نظر سنی بزرگتر باشد، یا از نظر زمانی از دیگر مقدم باشد زیرا هر دوی آنان بنده خدا و پایبند شریعت مطهر هستند، و در کتاب خدا و سنت

رسول الله ﷺ هر دوی آنان مکلف هستند، و کثرت علم و رسیدن به درجهٔ اجتهاد یا حتی عبور از این مرحله کسی را از دائرة تکلیف شرعی خارج نمی کند.

مسئولیت علماء

بلکه عالم هر چه بیشتر به علمش افزوده شود مسئولیتش بیشتر میشود حد اقل اینکه مسئولیت بیان و توضیح حقایق برای مردم را خداوند بر دوش او گذاشته است، چنانکه می فرماید:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنَهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ﴾ «و آنگاه که خداوند پیمان مؤکد از اهل کتاب گرفت که باید کتاب را برای مردم آشکار سازید و توضیح دهید و آنرا کتمان و پنهان نسازید».

آل عمران آیه: ۱۸۷

و میفرماید:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّعْنُونَ﴾ «بی گمان کسانی که آنچه را که از دلائل روشن و هدایت فرو فرستاده ایم، بعد از آنکه آنرا برای مردم در کتاب بیان و روشن نموده ایم، پنهان میدارند خدا و نفرین کنندگان ایشان را نفرین میکنند».

بقره آیه: ۱۵۹

مجازات علماء!

کسی که خداوند به او علمی عنایت فرموده حالا کم یا زیاد، اگر هیچ مورد دیگری هم نباشد همین که او مکلف به بیان حقیقت گردیده برای اثبات ادعای ما کافی است که عالم هر چه علمش بیشتر شود مسئولیتش نیز بیشتر میشود و اگر عالم گناهی مرتکب شود به اعتبار گرفت و عذاب الهی مجازاتش از غیر عالم شدید تر خواهد بود، خداوند در قرآن کریمش به این امر اشاره میفرماید:

﴿مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ﴾ «کسی که از روی نادانی گناهی مرتکب شود»

انعام آیه: ۵۴

با کسی که آگاهانه مرتکب گناهی می شود هر گز مساوی نیستند.

لذا خداوند متعال در آیات بسیاری علمای یهود را سرزنش میکند زیرا که آنان دانسته و آگاهانه دستورات خداوند را زیر پای می گذاشتند! و مرتکب نافرمانی پروردگار میشدند! لذا خداوند آنانرا به شدت سرزنش کرد.

بنابراین هر عالمی که با وجود داشتن علم شرعی مرتکب گناه و معصیت و نافرمانی شود به شدت مورد گرفت خداوند قرار خواهد گرفت، چنانکه در حدیث صحیح آمده است که رسول خدا صلی الله علیه وآله و سلم فرمودند:

(إِنْ أَوَّلَ مَا تَسْعَرُ بِهِ جَهَنَّمُ الْعَالَمُ الَّذِي يَأْمُرُ النَّاسَ وَلَا يَأْتِي وَ يَنْهَاهُمْ وَ لَا يَنْتَهِي) «اولین چیزی که با آن آتش دوزخ روشن میشود عالمی است که مردم را به حکمی امر میکند و خود به آن عمل نمی کند یا آنان را نهی میکند و خود باز نمی آید».

برتری علماء

خلاصه، این امر روشن است، که علم و کثرت علم و رسیدن عالم به بالاترین درجات علمی هیچگاه تکالیف شرعی را از او ساقط نمی کند، بلکه مسئولیتش بیشتر میشود و پس از حصول علم مسئولیتهایی بر دوشش گذاشته میشود که غیر عالم چنین مسئولیت هایی ندارد، و به گونه ای مورد خطاب قرار میگیرد که غیر عالم چنین مخاطب قرار نمی گیرد و گناهای سنگین تر و عذابش سخت تر است، کسی که کمترین آشنایی با علوم شرعی داشته باشد از این واقعیت انکار نمی کند.

اگر آیات و احادیث وارده در این باب جمع آوری شود خود کتاب مستقل و پر باری خواهد شد، که البته مقصود ما در اینجا این نیست، ما فقط این موضوع را می خواهیم روشن کنیم که در زمینه تکالیف شرعی و عمل به آنچه در کتاب و سنت آمده

عالم و غیر عالم یکی هستند. با تفاوت اندکی که عرض کردیم که عالم در بسیاری از تکالیف و مسئولیت ها با غیر عالم از این لحاظ فرق دارد که مسئولیتش بیشتر است، و خیلی از تکالیف شرعی فقط به عالم اختصاص دارد، و غیر عالم هیچ مسئولیتی در قبال آن ندارد.

اجر و پاداش علماء

اگر مجتهد یا عالمی دچار لغزش و اشتباهی شود، برای دیگران جایز نیست که در اشتباهش از او پیروی کنند. بنابراین با توجه به قاعده مذکور هیچ یک از علماء یا پیروان آنان نمی تواند ادعا کند که حق با فلانی است، یا اینکه فلانی به صرف اینکه او فلانی است، شایسته تر است! بلکه بر هر انسان مکلفی اگر دارای علم و فهم و تشخیص باشد واجب است، که مسئله مورد اختلاف را به کتاب و سنت عرضه کند، هر کس از کتاب و سنت دلیل داشت او بر حق و شایسته پیروی است، و هر کس از کتاب و سنت دلیل نداشت بر خطاست، اما گنهگار نیست، بشرطیکه حق اجتهاد را ادا کرده باشد بلکه معذور و مأجور است، چنانکه در حدیث صحیح آمده است:

(إِنَّهُ إِذَا اجْتَهَدَ فَأَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ وَ إِنْ اجْتَهَدَ فَاخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ) «هرگاه مجتهدی اجتهاد کند و نتیجه اجتهادش درست باشد دو پاداش و اگر نتیجه اجتهادش اشتباه باشد یک پاداش خواهد داشت!».

آری جای تعجب نیست که عامل خطا هم پاداش بگیرد اما این فقط خود مجتهد است که در صورت اشتباه پاداش میگیرد، و برای کس دیگری جایز نیست که از خطای او پیروی کند و عذر او مانند عذر مجتهد قابل پذیرش نیست و مانند مجتهد در عمل به یک کار اشتباه پاداش هم داده نمی شود.

بلکه بر همه مکلفین غیر از خود مجتهد واجب است که تقلید و اقتداء بر مجتهد را در مسئله ای که خطا کرده رها کنند، و به حق روی آورند، حقی که پشتوانه اش کتاب و سنت است، یا دلایل آن از کتاب و سنت روشن و واضح است.

معیارِ حق چیست؟

در صورتیکه مسئله مورد نظر که علماء درباره آن اختلاف دارند به قرآن و سنت عرضه شد هر کسی که از کتاب و سنت دلیل قانع کننده داشت او بر حق است اگر چه یک نفر باشد، و کسی که از کتاب و سنت دلیل نداشته باشد به خطا رفته است اگر چه تعداد شان زیاد باشد، پس هیچ کسی چه عالم و دانشمند و چه متعلم و دانشجو و چه کسی که در خط علم و دانش نیست نباید بگوید که حق با فلان عالم است، چونکه پیرو دارد! اگر چه از کتاب و سنت دلیل نداشته باشد، و کسی که از کتاب و سنت دلیل دارد حرفش پذیرفته نشود چونکه پیرو ندارد!

این جهالت بزرگ و تعصب شدید و خروج کامل از دائرة انصاف است. زیرا که حق را با شخصیت ها نمی توان شناخت، این شخصیت ها هستند که با حق شناخته می شوند و هیچ عالم و امامی با وجود محقق بودن و مجتهد بودن معصوم نیست، و کسی که معصوم نباشد همچنانکه اجتهاد و استدلالش میتواند درست باشد ممکن است اشتباه هم باشد.

بنابراین هر عالم و مجتهدی ممکن است گاهی اشتباه کند. و تشخیص رأی درست او از رأی اشتباهش جز با، باز گشت به قرآن کریم و سنت مطهر ممکن نیست، اگر رأی و دیدگاهش در هر مسئله ای مطابق با کتاب و سنت بود درست و اگر مخالف کتاب و سنت بود اشتباه است.

این واقعیتی است که تمام آحاد امت اسلامی بر آن اتفاق نظر دارند، اعم از کوچک و بزرگ و گذشتگان و معاصران، و هر کس کمترین بویی از علم و دانش برده باشد این موضوع را درک میکند.

کسی که این درک و فهم را نداشته باشد باید خودش را متهم کند و بداند که با دخالت در اموری که وظیفه او نیست، و با تلاش در مواردی که توانایی آنرا ندارد و درک و فهمش از رسیدن به آن قاصر است بر خود ستم کرده است.

یک مشورت مفید

بنابراین باید قلم و زبانش را نگهدارد، و به طلب علم مشغول شود و اوقات خودش را برای تحصیل علوم صرف کند که به شناخت قرآن و سنت و فهم و درک، و تشخیص دلائل آن کمکش می کند، و بهتر است که به آموزش سنت و علوم مرتبط با آن پردازد تا اینکه بتواند صحیح را از ضعیف باز شناسد و آنچه که قابل قبول است را از آنچه که باید رد شود تشخیص دهد و تا بتواند سخنان ائمه بزرگ اعم از سلف و خلف این امت را مطالعه کند و از خلال سخنان آنان به غرض مطلوب خودش برسد.

اگر کسی این کار را نکرد و قبل از آموزش علوم که به آنها اشاره کردیم به مسائل اختلافی پرداخت به شدت پشیمان خواهد شد و سرانجام خواهد گفت: کاش زبانش را از آنچه که به او مربوط نیست باز میداشت و از اظهار نظر در باره آنچه که نمی داند خود داری میکرد.

یک ادب نبوی

رسول گرامی مان صلی الله علیه و آله چقدر خوب و جالب ما را ادب فرموده اند:

(رحم الله امرءاً قال خيراً أوصمت) «خداوند رحمت کند شخصی را که سخن نیکو بگوید یا خاموش بماند».

این در باره کسی است که خودش را گرفتار تعصب و طرفداری بی دلیل از این عالم و آن عالم کند، و قبل از اینکه علم حاصل کند و استعدادش را رشد دهد در باره مسائل علمی اظهار نظر نماید، و به جرح و تعدیل و خوب و بد گفتن این و آن پردازد بویژه در مسائلی که علمش را ندارد و از فهم و درک آن قاصر است، پس چنین شخصی:

نه سخن نیکو گفته!، نه خاموش مانده!، و نه خودش را به ادبی که رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم بما آموخته اند پایبند و مزین کرده است!

نتیجه گیری

از مجموع آنچه که عرض کردیم روشن شد که بنابر مقتضای نص قرآن و سنت و اجماع امت اسلامی، هر گونه مسئله اختلافی را به کتاب خدا و سنت رسول الله ﷺ عرضه کردن واجب است.

بنابراین هر کس ادعا کند که جز این روش، از راه دیگری هم می توان درست بودن یا غلط بودن دیدگاه فلان عالم را در فلان مسئله اختلافی تشخیص داد مسلماً مخالف کتاب خدا و سنت رسول الله ﷺ و اجماع امت اندیشیده است.

پس شما خود بنگرید که او با چنین ادعا و اعتقاد باطل، چه ظلم و ستمی بر خود روا داشته است! و در چه مصیبتی فرو رفته است! و با سخن گفتن و اظهار نظر در مورد آنچه که خارج از حیطه توان اوست چه مشکلاتی را برای خود و جامعه ببار آورده است!

یک مثال

اینک برای روشن شدن موضوع مثالی را خدمت شما عرض میکنم که هرگاه در بین علماء در یکی از مسائل علمی، اختلافی واقع شود:

چگونه باید آنرا به کتاب خدا و سنت رسول الله ﷺ عرضه کرد؟

چگونه باید تشخیص داد که رأی و دیدگاه کدام عالم درست و کدام اشتباه است؟

و چگونه باید حق و حقیقت را چنانکه باید باز شناخت، تا اینکه موضوع کاملاً

برای همه روشن و آشکار شود؟

هر موضوعی با ذکر مثال بهتر واضح میگردد، و هر حقیقتی با بیان مثال بهتر ترسیم میشود، آنگاه حق بر هیچ کس پنهان نمی ماند، بویژه کسی که فهم درست و عقل سالم داشته باشد.

چه بهتر است مثالی را که قرار است به عرض برسانیم مسئله ای انتخاب کنیم که در این روزگار ما (قرن سیزدهم) به دلائلی که بر کسی پنهان نیست! به شدت مطرح است.

آری! مسئله بلند کردن قبرها و ساختن گنبد و بارگاه بر روی آنها، چنانکه متأسفانه امروزه مردم بر روی قبرها گنبد و مسجد می سازند!

اتفاق امت

تمام امت اسلامی اعم از گذشتگان و معاصران از زمان صحابه رضی الله عنهم گرفته تا عصر حاضر همه اتفاق نظر دارند که:

بلند کردن قبر و ساختن بر روی آن یکی از بدعتهایی است که نه تنها بدعت بودن آن، بلکه نهی شدید از آن نیز توسط رسول بزرگوارمان صلی الله علیه وآله وسلم ثابت شده است.

بلکه رسول گرامی مان صلوات الله وسلامه علیه برای کسانی که قبر را بلند میکنند و بر آن گنبد و بارگاه میسازند وعید و عذاب سختی بیان فرموده اند، چنانکه توضیح آن در پی خواهد آمد، و هیچ کسی از مسلمانان در این باره اختلاف نکرده است.

یک نفر با یک دلیل!

اما گویا از امام یحیی بن حمزه^۱ مقوله ای به جا مانده که نشان میدهد از نظر او ساختن گنبد و بارگاه بر قبور فضلاء و شخصیت های مهم مانعی ندارد، غیر او هیچ

۱- ایشان المؤید بالله یحیی بن حمزه بن علی حسینی صنعانی است که در سال ۶۶۹ هـ ق در شهر صنعاء یمن متولد شد و از کودکی نزد علمای یمن به تحصیل علم پرداخت، و در علوم شرعی تبحر و تخصص حاصل نمود.

ایشان از ائمه بزرگ مذهب زیدی به شمار می رود، در اصول و فروع علوم مختلف تألیفات زیادی به جای گذاشته است، ایشان از پیشگامان و شیفتگان امر به معروف و نهی از منکر بود، به

کسی چنین چیزی نگفته است، و از هیچ کس دیگری چنین روایتی نقل نشده است. و نویسندگان زیدی مذهب که این قول را در کتب فقهی شان آورده اند فقط آنرا نقل کرده اند و از هیچ کس دیگری نه از معاصران و نه از گذشتگان چنین قولی نیافتیم نه از اهل بیت و نه از کسی دیگر.

مؤلف کتاب البحرالزخار^۱ استاد بزرگان زیدیه و مرجع مذهبی آنان است، و شیعیان زیدی هر گونه مسئله اختلافی چه بین خودشان و چه با دیگران را نزد او می بردند، کتاب ایشان تقریباً شامل بیشتر اقوال مجتهدین، و دیدگاههای فقهی و مسائل اختلافی مذهب زیدی است، این کتاب تقریباً در این عصر، در میان زیدی های یمن برای کسانی که بخواهند از مسائل اختلافی آگاهی پیدا کنند یک دائرة المعارف بزرگ است.

این هم شد دلیل!

صاحب این کتاب بزرگ و با ارزش قول مذکور - مبنی بر جائز بودن ساخت گنبد و بارگاه بر قبرها!- را جز امام یحیی بن حمزه از هیچ کس دیگری نقل نکرده است، فقط کوتاه و مختصر چنین گفته است:

«مسئله امام یحیی که فرموده اند: ساختن گنبد و بارگاه بر قبور فضلاء و پادشاهان که مسلمین آنرا بنا کرده اند و کسی آنرا رد نکرده است اشکالی ندارد!».

خصوص از صحابه رضی الله عنهم اجمعین جانانه دفاع می کرد، سرانجام در سال ۷۰۵هـ ق در شهر ذمار به رحمت حق پیوست و در همان شهر دفن شد، خداوند رحمتش کند و قبرش را منور گرداند. ر.ک البدراطلاع ۱۸۴/۲-۱۸۵ از علامه شوکانی.

۱ - علامه احمد ابن یحیی بن مرتضی حسنی از علمای بزرگ یمن بود. از ایشان در اصول و فروع کتابهای زیادی به یادگار مانده است. وفات ایشان در سال ۸۴۰هـ بوده است. ر.ک البدراطلاع ۱/ ۸۴ از علامه شوکانی.

**(مسئله الامام يحيى لا بأس بالقباب والمشاهد علي قبور الفضلاء والملوك
لاستعمال المسلمين و لم ينكر)**

پس فهمیدیم که جز امام یحیی هیچ کس دیگری چنین چیزی نگفته است و دلیلش را هم فهمیدیم یعنی عملکرد مسلمین! بدون انکار و اعتراض.
آنگاه نویسنده البحر الزخار این دلیلی را که امام یحیی ابن حمزه در کتاب «الغیث»^۱ به آن استدلال کرده را آورده و به آن اکتفاء کرده است، و هیچ دلیل دیگری برای تأیید آن نیاورده است.

امام تنها!

پس با توجه به آنچه که عرض کردیم روشن شد که خلاف در مسئله مذکور بین امام یحیی به تنهایی از یکسو و بین تمام علماء به شمول صحابه و تابعین و اهل بیت اعم از متقدمین و متأخرین و ائمه و علمای مذاهب اربعه و سایر مذاهب اسلامی و مجتهدین از سوی دیگر است!

البته این نکته قابل توضیح است که نویسندگانی که بعدها قول امام یحیی را در کتابهایشان نقل کرده اند به هیچ وجه نمی توانند جزو حامیان دیدگاه امام یحیی قرار گیرند، چون به صرف اینکه کسی نقطه نظری را در کتابش نقل کند، نمی توان ادعا کرد که او حامی و طرفدار آن دیدگاه است.

بر فرض اگر ما عالمی را دیدیم که بعد از امام یحیی دیدگاه ایشان را تأیید میکند از دو حال خالی نیست: یا مجتهد است یا نیست، اگر مجتهد است و بر اساس دلیل مذکور

---

۱ - الغیث المدرار شرح کتاب الأزهار در فقه زیدی است امام شوکانی میفرماید: «چهار جلد است از علامه احمد بن یحیی مرتضی حسنی صاحب کتاب البحر الزخار» ر.ک البدر الطالع ۸۵ / ۱
از علامه شوکانی.

این دیدگاه را پذیرفته پس همچنانکه دیدگاه خود امام یحیی مردود و مرجوح است دیدگاه او نیز مردود و مرجوح است، و اگر مجتهد نیست دیدگاهش اعتباری ندارد.

داور آسمانی

حال اگر خواستید بدانید که آیا دیدگاه امام یحیی درست است یا دیدگاه سایر علماء، پس لازم است که به داور آسمانی مراجعه کنیم به آنچه که خداوند دستور داده است که هر گونه مسئله اختلافی را به آنجا بر گردانیم و عرضه کنیم یعنی کتاب خدا و سنت رسول الله ﷺ.

شاید بخواهید کیفیت این داوری یعنی باز گشت به کتاب خدا و سنت گرامی رسول الله ﷺ، را خدمتان توضیح دهیم تا اینکه حقیقت بیشتر روشن شده، و حق از باطل و درست کار از خطاکار جدا شود.

پس لطفا حواستان را جمع کنید، انشاءالله موضوع را چنان واضح و روشنش کنم که هیچگونه شک و تردیدی برای کسی باقی نماند.

چگونگی بازگشت به قرآن

آیه اول:

خداوند متعال میفرماید:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾

«و آنچه که رسول خدا به شما بدهد آنرا بپذیرید و از آنچه که شما را از آن باز دارد

باز آیید» الحشر: آیه ۷

در این آیه کریمه از طرف خداوند متعال بر بندگان واجب شده است که آنچه رسول

گرامی ﷺ آورده به آن عمل کنند و آنچه که آنانرا از آن باز داشته ترک نمایند.

آیه دوم:

همچنین خداوند متعال میفرماید:

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾ «بگو ای پیامبر اگر شما خدا را

دوست میدارید پس از من پیروی کنید تا خداوند شما را دوست بدارد».

آل عمران: آیه ۳۱

در این آیه مبارکه خداوند منان محبت خودش - که بر هر بنده مؤمن دوست داشتن او تعالی واجب است - را معلق و مشروط به اتباع و پیروی از رسول اکرم صلی الله علیه و آله کرده است، و همچنان که میدانید اتباع و پیروی رسول گرامی صلی الله علیه و آله معیاری است که بر اساس آن محبت بنده مؤمن با خداوند سنجیده می شود، و این عمل بسیار با ارزش، یگانه سببی است که بر مبنای آن خداوند بنده اش را دوست میدارد.

آیه سوم:

لذا خداوند متعال میفرماید:

﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ «کسی که از پیامبر اطاعت کند یقیناً از خدا

نساء: آیه ۸

اطاعت کرده است»

این آیه کریمه می رساند که اطاعت پیامبر صلی الله علیه و آله عین اطاعت خداست.

آیه چهارم:

همچنین خداوند مهربان میفرماید:

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ

وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا﴾ «و کسی که از خدا و پیغمبر اطاعت

کند او همنشین کسانی خواهد بود که خداوند بدیشان نعمت داده است از پیغمبران و راستروان و شهیدان و شایستگان و آنان چه اندازه دوستان خوب هستند!»

نساء: آیه ۶۹

در این آیه کریمه خداوند حکیم برای کسانی که از خدا و پیامبر اطاعت کنند سعادت و خوشبختی را واجب و مقدر فرموده است، و این سعادت بزرگ و خوشبختی واقعی و دائمی این است که در بهشت با این چهار گروه از بندگان بر گزیده پروردگار باشد، که مقام و منزلت آنان در نزد او تعالی از تمام بندگان بهتر و بالاتر است.

آیه پنجم:

و همچنین میفرماید:

﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾ «این حدود خداست هر کس از خدا و پیغمبرش اطاعت کند خدا او را به باغهایی وارد میکند که در آن رود بارها روان است و جاودانه در آن می ماند و این پیروزی بزرگی است و آنکس که از خدا و پیغمبرش نافرمانی کند و از حدود خدا در گذرد. خداوند او را به آتش وارد می گرداند که جاودانه در آن میماند و او را عذاب خوار کننده ای است».

نساء:آیه ۱۳ و ۱۴

آیه ششم:

همچنین میفرماید:

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ «و هر کس از خدا و پیغمبرش پیروی کند و از خدا بترسد و از مخالفت فرمان او بپرهیزد اینچنین کسانی به مقصود خود رسیدگانند»

نور آیه: ۵۲

آیه هفتم:

همچنین می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ «ای کسانی که ایمان آورده اید از خدا و از پیغمبر اطاعت کنید، و از کارداران و فرماندهان مسلمان خود فرمانبرداری نمائید و اگر در چیزی اختلاف داشتید آن را به خدا و پیغمبر او برگردانید اگر به خدا و روز رستاخیز ایمان دارید این کار برای شما بهتر و خوش فرجام تر است».

نساء: آیه: ۵۹

آیه هشتم:

و خداوند به پیغمبرش ﷺ دستور داد که اعلان کند:

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾ «پس از خدا بترسید و از من اطاعت کنید».

آل عمران آیه: ۵۰

آیاتی که مجموعاً در این باره آمده بیش از ۳۰ آیه است.

نتیجه گیری

از مجموع آنچه که عرض کردیم چنین بر می آید که بنا بر دستور خداوند متعال آنچه رسول الله ﷺ به آن امر کرده به آن عمل کردن و از آنچه باز داشته باز ایستادن یعنی اوامر پیامبر را به جای آوردن و نواهی ایشان را ترک کردن واجب است و اطاعت پیامبر ﷺ به منزله اطاعت خدا است و هر امر پیامبر به منزله امر خداوند است.

قبل از مبحث جدید

اینک روایات زیادی از پیامبر ﷺ مبنی بر نهی از ساختن و بلند کردن قبر، و اینکه هموار کردن قبر های ساخته شده و بلند واجب است را خدمت شما خواهیم آورد و توضیح خواهیم داد.

اما قبل از آن لازم می دانیم مقدمه ای را عرض کنیم که زمینه ساز موضوع مورد بحث است، سپس به اصل موضوع خواهیم پرداخت تا برای همگان بویژه کسانی که این مقاله را خواهند خواند روشن شود که قول و دیدگاهی که به امام یحیی نسبت داده شده و گویا بعضی ها آنرا دستاویز قرار داده و بر اساس آن ساختن گنبد و بارگاه را جائز دانسته اند چگونه به کتاب خدا و سنت رسول الله ﷺ عرضه شد و چگونه برای همه واضح و آشکار شد که امر نا درستی است، بلکه انشاء الله این مطلب چنان جامع و قانع کننده و تسلی بخش خواهد بود، که حتی بخشی از آن رضایت خواننده را جلب خواهد کرد.

دسیسه شیطان

آری! ما در این مبحث توضیح خواهیم داد و روشن خواهیم کرد که ساختن و بلند کردن گنبد ها و بارگاهها چه فتنه بزرگی برای گمراه کردن امت اسلامی است، و چه دسیسه و نیرنگ خطر ناک و دام فریبنده ای از سوی شیطان برای منحرف کردن مسلمانان است، شیطان قرنهایست که این دام فریب را تجربه کرده و امت های گذشته را بدین وسیله به انحراف و گمراهی کشانده است چنانکه خداوند متعال در کتاب عزیزش حکایت میکند آنجایی که ابلیس مکار و حيله گر اولین بار قوم نوح علیه السلام را به کژ راهه کشاند.

﴿قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدَهُ إِلَّا خَسَارًا وَمَكَرُوا مَكْرًا كَبِيرًا وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا﴾ «نوح گفت پروردگارا! آنان از من نا فرمانی کرده اند، و از کسانی پیروی نموده اند که اموال و اولاد شان جز زیان و خسران بر آنان نیفزوده است، نیرنگ بزرگی بکار برده اند. به آنان گفته اند: معبود های خود را وامگذارید و ودّ، سواع، یغوث، یعوق، و نسر را رها نسازید».

نوح آیه: ۲۱-۲۳

ثمره تلخ افراط گرایی

این کسانی که می بینید در این داستان واقعی قرآنی سبب گمراهی مردم شده اند همه افراد نیکو کار و شخصیت های بارز و برجسته دینی بوده اند و هر کدام آنان دوست دارانی داشته اند که به آنان احترام می گذاشتند و از آنان پیروی میکردند، وقتی که آنها وفات کردند، دوستداران و پیروانشان از شدت محبت و احترامی که نسبت به آنان داشتند گفتند: بیائیم از این بزرگواران مجسمه درست کنیم تا اینکه با دیدن آنها بیشتر و بهتر به عبادت تشویق شویم، وقتی که این نسل وفات کرد و نسل دوم و سوم آمد شیطان از فرصت استفاده کرد و آنها را به یاد عظمت و بزرگواری آن بزرگواران انداخت که بدون شک آنها بزرگوار بودند اما نیرنگی که بکار برد این بود که گفت:

سخنرانی شیطان

این بزرگواران که پدران شما به آنها احترام گذاشته اند و از آنان مجسمه ساخته اند در واقع مورد پرستش آنان نیز بوده اند زیرا هر کار مشکلی که داشته اند اینها را می پرستیده اند مثلاً اگر باران می خواستند این بزرگواران را می پرستیدند و اینها باران می بارانند. اینجا بود که منطق ابلیس در آنان تأثیر گذاشت و شروع به پرستش آن بزرگواران کردند! البته نه خود آنان که مجسمه و شاید اسم آنان. سپس نسلهای بعد از آنان بطور طبیعی به پرستش آن شخصیت های دینی و آن بزرگواران مورد احترام همگان گرفتار شدند!

شواهدی دیگر

این مفهوم از ابن عباس رضی الله عنهما نیز در صحیح بخاری نقل شده است. بعضی علمای سلف فرموده اند:

«آنها نیکوکارانی از قوم نوح علیه السلام بودند، وقتی مردند، مردم به نشانه احترام کنار قبر های آنان می نشستند، سپس از آنان تصویر و مجسمه ساختند و به مرور زمان به پرستش آنان شروع کردند!»

این مفهوم را مطلب دیگری نیز ثابت میکند که در صحیح بخاری و صحیح مسلم و بعضی کتب دیگر از ام المؤمنین عایشه صدیقه رضی الله عنها روایت شده است که:

الگو پذیری از کلیسا!

ام سلمه رضی الله عنها خدمت پیامبر ﷺ از کلیسایی سخن بمیان آورد که در سر زمین حبشه دیده بود، و اینکه در آن کلیسا عکسهایی وجود داشت. پیامبر ﷺ فرمودند:

(اولئك قوم إذا مات فيهم العبد الصالح أو الرجل الصالح بنوا علي قبره مسجدا، وصوروا فيه تلك الصور، أولئك شرار الخلق عند الله) «آنها مردمی هستند که هرگاه بنده نیک یا مرد نیک کرداری در میان آنان بمیرد بر قبر او مسجد (یا عبادتگاهی) می سازند و مانند آن عکسها در آن عکسهایی می کشند، این عده بدترین مخلوقات در نزد خداوند هستند»

و ابن جریر طبری در تفسیر آیه کریمه ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّى﴾ می نویسد: «لات برای آنان سویق می گوید، وقتی که مرد گویا در عوض پاداش خدمتش کنار قبرش می نشستند، و بدین وسیله به او ادای احترام می کردند». سورة نجم آیه ۱۹

دلایلی از سنت مطهر

در باب نهی از بلند کردن قبر و ساختن گنبد و زیارتگاه

حدیث اول:

در صحیح مسلم از جندب بن عبد الله البجلي ؓ آمده است که گفت از رسول خدا ﷺ شنیدم که پیش از وفاتشان می فرمودند:

(ألا و إن من كان قبلكم كانوا يتخذون قبور أنبياءهم مساجد ألا فلا تتخذوا القبور مساجد فإني أنهاكم عن ذلك) «خبر دار! کسانی که قبل از شما بودند قبر های

پیامبرانشان را مسجد و عبادتگاه قرار می دادند، شما آگاه باشید، مبدا قبرها را مسجد قرار دهید زیرا که من شما را از این کار باز میدارم».

حدیث دوم:

و در صحیح بخاری و صحیح مسلم به روایت حضرت عایشه رضی الله عنها آمده است که فرمود:

هنگامی که پیامبر ﷺ در مرض وفاتشان بسر می بردند، و بیماریشان شدت یافته بود صورت شان را با چادری که بر روی شان بود می پوشیدند، و هر گاه احساس دلتنگی میکردند صورتشان را باز میکردند، در چنین وضعیتی فرمودند:

(لعنة الله علي اليهود والنصارى فقد اتخذوا قبور أنبياءهم مساجد يحذر ما صنعوا) «لعنت خدا بر یهود و نصاری باد که قبر های پیامبرانشان را مسجد قرار دادند. گویا امت شان را از کردار یهود بر حذر می داشتند»
و در صحیح بخاری و صحیح مسلم نیز شبیه روایت مذکور به نقل از ابن عباس رضی الله عنهما آمده است.

حدیث سوم:

همچنین در صحیح بخاری و صحیح مسلم با روایت ابوهریره رضی الله عنه آمده است که رسول خدا ﷺ فرمودند:

(قاتل الله اليهود والنصارى اتخذوا قبور انبياءهم مساجد) «خداوند یهود و نصاری را هلاک کند که قبر های پیامبرانشان را مسجد قرار دادند».

حدیث چهارم:

و در صحیحین (بخاری و مسلم) با روایت حضرت عایشه رضی الله عنها آمده است که فرمود: رسول خدا ﷺ در آخرین بیماری شان فرمودند:

(لعن الله اليهود والنصارى اتخذوا قبور انبياءهم مساجد) «خداوند یهود و نصاری را لعنت کند که قبر های پیامبران شان را مسجد قرار دادند». اگر این خطر وجود نمی داشت که قبر ایشان مسجد و سجده گاه قرار داده شود حتماً بلند ساخته میشد.

حدیث پنجم:

امام احمد رحمه الله علیه در کتاب مسند با سند جید از عبد الله ابن مسعود رضی الله عنهما روایت کرده است که رسول الله ﷺ فرمودند:

(ان من شرار الناس من تدركهم الساعة و هم أحياء، والذين يتخذون القبور مساجد) «از بدترین مردم کسانی هستند که هنگام بر پا شدن قیامت زنده باشند و کسانی که قبرها را مسجد قرار می دهند».

حدیث ششم:

امام احمد و اصحاب سنن چهارگانه با روایت زید بن ثابت ؓ نقل کرده اند که رسول خدا ﷺ فرمودند:

(لعن الله زائرات القبور والمتخذين عليها المساجد والسرج) «خداوند لعنت کند زنانی را که به زیارت قبرها می روند و کسانی را که بر قبرها مسجد می سازند و چراغ (یا شمع) روشن می کنند»

حدیث هفتم:

و در صحیح مسلم و در بعضی متون دیگر به نقل از ابی الهیاج أسدی آمده است که گفت: علی ابن ابی طالب ؓ بمن فرمود:

(ألا ابعثك على ما بعثي عليه رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم، أن لا أدع مثلاً إلا طمسته و لا قبراً مشرفاً إلا سويته) «آیا ترا برای انجام کاری نفرستم که

رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم مرا برای انجام آن فرستادند. مرا فرستادند که هیچ (بت) مجسمه ای را نگذارم مگر اینکه آنرا از بین ببرم. و هیچ قبر بلندی را نگذارم مگر اینکه هموارش کنم»

و در صحیح مسلم نیز از ثمامه بن شُفَیّ شبیه این روایت نقل شده است. این حدیث شریف بزرگترین دلیل است که هر قبری که بلندتر از اندازه مشروع باشد واجب است که هموار شود، منظور از قبرهای بلند قبرهایی است که حجم آنها بزرگ شود یا اینکه بر روی آنها گنبد و مسجد ساخته شود، چون از این گونه کارها بدون شک و شبهه نهی شده است زیرا پیامبر ﷺ امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب ﷺ را با یک دستور ویژه فرستادند و مأمور خراب کردن چنین قبرهایی فرمودند و خود حضرت علی ﷺ در ایام خلافت شان ابوالهیاج اسدی را مأمور این کار کردند.

حدیث هشتم:

و امام احمد و امام مسلم و ابو داؤد و ترمذی از روایت جابر ﷺ نقل کرده اند و نسایی و ابن حبان آنرا صحیح گفته اند که حضرت جابر فرمود:

(نهی رسول الله أن یخصص القبر و أن یبنی علیه و أن یوطأ) «رسول الله ﷺ از گچ کردن قبر و ساختن بر آن و لگد کردن آن منع فرمودند».

حدیث نهم:

راویان این حدیث از صحیح مسلم همچنین آورده اند: (وأن یکتب علیه) «و رسول الله ﷺ از نوشتن بر روی قبر نیز منع فرمودند».

امام حاکم نیشابوری می فرماید: نهی از نوشتن بر قبر مطابق با شرط امام مسلم است که صحیح ولی غریب است.

نتیجه گیری

پس مطالبی که در روایات فوق از چند منبع معتبر نقل شد قابل توجه است که: نهی از ساختن بر قبر صریح و روشن است. این نهی هر گونه ساخت و ساز و آبادی که در کنار حفره قبر یا محیط اطراف آن انجام می گیرد را شامل می شود. اما متأسفانه امروز در میان بسیاری از جوامع اسلامی این گونه امور رایج است. مثلاً خود قبر را از طول و عرض بزرگ میکنند و از مقدار مشروع آن که یک گز - حدود نیم متر - است بالاتر میبرند. پس منظور از نهی که در احادیث آمده این است که محیط اطراف قبر آباد نشود و الا خود قبر را که نمی توان مسجد ساخت. چه محوطه خود قبر و چه گوشه و کناری که نزدیک قبر است هر جایی که بخاطر قبر آباد شود مشمول این نهی قرار میگیرد. چنانکه امروزه قبه و گنبد و مسجد و مزار های بزرگ می سازند، به گونه ای که مثلاً قبر در وسط محوطه یا در گوشه ای از آن قرار میگیرد، بدون شک این آبادی و ساختن قبر محسوب میشود که شرعاً ممنوع است. بنابراین کسی که اندکی فهم و شعور داشته باشد درک این مطلب برایش دشوار نیست که آبادی اطراف قبر آبادی خود قبر است، چنانکه مثلاً گفته میشود که فلانی فلان شهر یا قریه را دیوار کرده است، یا فلانی بر فلان جای مسجدی ساخته است، در حالی که او فقط دور و بر زمین یک دیواری بیشتر نکشیده است، حالا چه محوطه آن دیوار کوچک باشد یا بزرگ، و چه دیوار از نقطه محور دور باشد و چه نزدیک. اما اصطلاحاً گفته می شود او فلان جا را آباد کرده است.

لعنت و نفرین! بر کی؟

با توجه به آنچه که عرض کردیم روشن شد که بلند کردن قبر و ساختن گنبد و بارگاه و مزار بر قبر و ساختن مسجد در کنار قبر حرام و ناجایز است، و رسول الله ﷺ چنانکه گذشت کسانی که مرتکب چنین اعمالی میشوند را لعنت کرده است، نه تنها لعنت که آنها را نفرین هم کرده اند چنانکه می فرمایند:

(اَشْتَدُّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَي قَوْمٍ اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ) «خشم و غضب خداوند

شدید باد بر کسانی که قبر های پیامبرانشان را مسجد میگیرند».

پس می بینیم که در این حدیث رسول الله ﷺ نفرین و دعای بد کرده اند بر کسانی که مرتکب این گناه بزرگ می شوند.

واکنش پیامبر بزرگوارمان ﷺ نسبت به گناه بزرگ ساخت و ساز و تجلیل و بزرگداشت از قبر شدید و متفاوت بوده است:

✽ گاهی از ارتکاب این اعمال زشت صراحتاً منع فرموده اند.

✽ گاهی مرتکب آنرا نفرین کرده اند.

✽ گاهی آنرا به عمل یهود و نصاری تشبیه داده اند.

✽ گاهی مأمور فرستادند که آنرا خراب کند.

✽ گاهی آنرا مصادف با بت پرستی! دانسته و فرموده اند: قبر مرا بت قرار ندهید (لا

تَتَّخِذُوا قَبْرِي وَثْنًا).

✽ گاهی از تجلیل و بزرگداشت آن منع کرده و فرموده اند: (لا تَتَّخِذُوا قَبْرِي عِيدًا)

قبر مرا محل جشن قرار ندهید.

یعنی به مناسبت ها و بهانه های مختلف در طول سال آنجا جمع نشوید و جشن

نگیرید.

کدام جشن و کدام اعتکاف؟!

چنانکه متأسفانه امروز بسیاری از قبرپرستان برای کسانی که نسبت به آنان گویا احترام قائل هستند، اوقات مشخص و «مناسبت‌هایی اختراع!» کرده‌اند که در کنار قبرها یا مزارهای آنان جمع می‌شوند، و اعتکاف می‌نشینند و عبادت می‌کنند!!

کردار زشت این بیچاره‌ها را همه می‌دانند و می‌بینند اینها واقعاً بدبخت و بیچاره هستند که پرستش خداوندی که آنها را آفریده و روزی می‌دهد و می‌میراند و زنده میکند، رها کرده و بندگان را می‌پرستند که زیر خاک دفن شده و قدرت و توانایی ندارند که حتی منفعتی برای خود جلب کنند یا ضرری از خود دفع نمایند!!

مرز توحید

همه بندگان عاجز و ناتوانند، خود رسول الله ﷺ با آنهمه فضائل و بزرگواری و منزلتی که دارند، خداوند متعال به ایشان دستور داد که به مردم بفرماید:

﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ﴾ «بگو: من جز آنچه خدا بخواهد (حتی) برای خودم مالک هیچگونه نفع و ضرری نیستم».

أعراف: آیه ۱۸۸

پس وقتی که خود سید البشر و افضل مخلوقات پیامبر بر گزیده الهی ﷺ در زندگی شان مالک هیچگونه نفع و ضرری برای خودشان نیستند، دیگران چگونه می‌توانند مالک نفع و ضرر برای دیگران آنهم پس از مردن باشند!!؟

همچنین رسول بزرگوارمان ﷺ خطاب به دخت نازنین شان حضرت فاطمه زهراء رضی الله عنها می‌فرمایند:

(یا فاطمه بنت محمد لا اغني عنك من الله شيئاً) «ای فاطمه دختر محمد! من هیچ چیزی را نمی‌توانم از طرف خداوند از تو دفع کنم»

پس وقتی که رسول گرامی مان ﷺ به تأیید قرآن کریم در باره خودشان چنین می‌فرمایند که حتی برای خودشان هم مالک نفع و ضرری نیستند، در باره محبوبترین و

نزدیکترین فرد به خود یعنی جگر گوشه عزیزشان حضرت فاطمه زهراء رضی الله عنها چنین می فرمایند: حالت دیگران چگونه خواهد بود؟ سایر بندگان خدا که در زیر خاک دفن شده اند که نه پیامبر و نه معصوم هستند، چه قدرتی خواهند داشت؟ بر فرض اگر معصوم هم باشد از پیامبر معصوم صلی الله علیه و آله بهتر و برتر نیست که به دستور خداوند فرمودند:

﴿لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا﴾ «من برای خودم مالک هیچگونه نفع و ضرری

نستم»
أعراف آیه: ۱۸۸

حد اکثر اینکه فردی از افراد نیکو کار این امت محمدی است، کاری که پیامبر معصوم صلی الله علیه و آله به دستور خداوند اختیارش را از خود چه برای شخص خود و چه نزدیکترین افراد خانواده شان نفی میکنند پس آیا دیگران می توانند اختیار آنرا داشته باشند، آنهم بعد از مردن به دیگران نفع و ضرری برسانند؟!.

نعمت عقل و دانش!

واقعاً جای تعجب است! کسی که اندکی فهم و دانش داشته باشد و کمترین بویی از علم و بصیرت برده باشد چگونه امیدوار است که فردی از افراد این امت به او نفعی برساند یا ضرری دفع کند، امتی که پیامبرش صلی الله علیه و آله در باره شخص خودشان چنین می فرمایند و هر گونه قدرت و اختیاری را از خود نفی میکنند، پس کسان دیگری که جز افراد و پیروان این پیامبر بزرگوار چیزی بیش نیستند چگونه میتوان از آنان انتظار نفع و ضرر داشت؟!، شما را به خدا سوگند دیوانگی و گمراهی بیشتر از دیوانگی و گمراهی قبر پرستان هم دیده یا شنیده اید یا سراغ دارید، انالله وانا الیه راجعون.

ما این موضوع را در کتاب دیگرمان بنام (الدرالنضید فی اخلاص کلمة التوحید) مفصل توضیح داده ایم.

❁ تعظیم افراط گرایانه قبرها و خطر شرک

شکی نیست که بزرگترین سبب این اعتقاد افراطی در باره مرده ها این است که شیطان توانسته است بعضی مردم را بفریبد و قانع کند که بلند کردن قبرها و گچ کردن و تزیین کردن و پرده انداختن، و چراغان کردن قبر نعوذ بالله کار بسیار خوب پسندیده ای است!

و انسانهای جاهل هم که هر جا قبری ببینند که بر آن گنبد و بارگاه ساخته شده و با پرده های رنگارنگ و شمعها و چراغها (و اخیرا آویزها و لوسترها) ی آنچنانی مزین شده و از آن بوی عطر مشک و عنبر به مشام می رسد بلافاصله بیننده متوجه صاحب قبر می شود! و قلبش سرشار از تعظیم و محبت و ارادت افراط گرایانه نسبت به صاحب قبر میگردد! و فراموش میکند که این بیچاره بنده ای از بندگان خدا بیش نیست.

کم کم شیطان همراه با محبت و احترام و تعظیم فوق العاده ترس و خوف فوق العاده نیز از صاحب قبر در دلش می اندازد و به این ترتیب عقیده شیطانی و شرک آلود در قلبش رخنه کرده و رشد می کند، و کم کم با او شروع به راز و نیاز میکند، و به درد دل می نشیند! و نیازهایش را به او عرضه میکند! و از او چیزهایی می طلبد که جز خداوند متعال در حیطه قدرت هیچ کسی نیست، متأسفانه در نتیجه در صف مشرکان قرار میگیرد!

گاهی ممکن است خدای نکرده با اولین دیدار چنین قبر مجلل و به ظاهر با شکوهی، بعضی انسانهای سست ایمان، گرفتار شرک گردند، چون ممکن است شیطان او را بفریبد و در دلش وسوسه کند که توجه شایان و فوق العاده مردم به این قبر بیهوده نیست حتما او میتواند به مردم فایده ای برساند!

اینجاست که این زائر بیچاره خودش را در مقابل دیگر زائران قبر، به خصوص کسانی که تعمیر کردن قبر و زیارت اینگونه قبرها و مزارها را برای خودشان «مایه افتخار!» و شاید هم «منبع درآمد!» می دانند و آنجا به اعتکاف می نشینند و به در و

دیوار آن دست می کشند! و می بوسند! خودش را کوچک می بیند! و در نتیجه وسوسه شیطان، ایمانش دچار ضعف و تزلزل می شود.

نیرنگِ مجاوران! برای خوردن مال مردم

❁گاهی ممکن است شیطان، گروهی از برادران انسان نمای خودش را بسیج کند تا در این گونه بارگاهها و مزارها به عنوان مجاور یا خدمت گذار، شبانه روزی در آنجا بنشینند و زائران جاهل و بی خبر را بفریبند.

❁گاهی ممکن است با کمال زیرکی و هوشیاری، و طبعاً با کمک شیطان، کارهایی انجام دهند و به نام صاحب قبر تمام کنند!

❁گاهی ممکن است دروغهایی را بیافند و به نام کرامت صاحب قبر به خورد مردم دهند، و در میان مردم پخش کنند، و در هر مجلس و اجتماعی آنرا نقل کنند، تا بالاخره بعضی مسلمانان ساده لوحی که از شریعت آگاهی ندارند، و گمان میکنند که هر شخص نیکی بعد از مردن اختیاراتی دارد! اینگونه دروغها را باور میکنند! و گویا با عقلشان هم که با حقایق اسلام نا آشناست سازگاری دارد!

شکارِ مجاوران!

لذا اینگونه دروغهای فریبنده را نه تنها باور میکنند که در مجالس شان نیز تکرار میکنند و به آن بیشتر پر و بال میدهند، در نتیجه اینگونه مسلمانان جاهل و خوش قلب به بلای عظیم اعتقاد شرک آلود گرفتار می شوند و آنقدر ارادت پیدا میکنند، که بهترین مالهای شان را نذر اینگونه مزارها و بارگاهها می کنند، و ارزشمندترین مالهای شان را که از همه بیشتر دوست دارند با این اعتقاد که به خاطر جاه و منزلت و شخصیت صاحب قبر خیر عظیم و پاداش بزرگی بدست خواهند آورد نذر و وقف بارگاه و زیارت می کنند! و گمان میکنند که این سبب قربت و نزدیکی آنان به خداوند می

گردد! و طاعت و عبادت بزرگی بشمار می رود! و حتماً مورد قبول پروردگار واقع می شود!

پیروزی شیطان!

بدین ترتیب مقصود شیطان و برادران! انسان نمایش که آنان (یعنی این مجاوران مخلص!! و خدمت گذار!!) را برای چنین مأموریتی بر قبرها و مزارها گماشته بودند، بر آورده می شود، هدف آنان هم از همه این کارها، و بزرگ نشان دادن قبرها و دروغ بافیها و کرامت تراشی ها و معجزه تراشی ها! فقط همین بود که بدین وسیله اموال مسلمانان ساده لوح و پاک دل و از همه جا بی خبر را، به چنگ آورند، لذا می بینیم که طرح آنان مؤثر افتاده و نتیجه داده است، و با این وسیله لعنتی، و ترفند و حيله شیطانی، اموال بیشمارى وقف اینگونه قبرها و مزارها شده، و سرمایه های هنگفتی انباشته شده است، بگونه ای که اگر فقط مقدار گندمی که وقف یکی از این مزارها می گردد، جمع شود برای تغذیه یک شهری کافی است و اگر این اوقاف باطلی که بنام غیر خدا نذر شده، و هر ساله روی هم انباشته شده و حیف و میل میشود، فروخته شود مشکل هزاران نفر مسلمان بیچاره ای که گرفتار فقر و تنگدستی هستند را حل میکند.

نذر گناه!

رسول گرامی ﷺ می فرمایند: (لا نذر في معصية الله) در معصیت و گناه و نا فرمانی خداوند نذر جایز نیست، و بدون شک اینگونه نذرهای نذر معصیت است، که نه تنها خداوند را خوشنود نمی کند بلکه نذر کننده آن بطور قطع مورد خشم و غضب الهی قرار می گیرد!، زیرا همین نذرهای است که صاحبشان را به گمراهی می کشانند، و با راسخ کردن اعتقاد به عظمت و قدرت مردگان!! آنانرا به وادی خطر ناک سستی دین سوق میدهند.

چون طبیعی است که محبوب ترین مالش را که بی نهایت دوست دارد، و محبت آن در قلبش جای گرفته را نمی تواند تقدیم کس دیگری کند، مگر اینکه شیطان او را شکار کرده باشد و محبت و تعظیم و تقدس صاحب قبر را چنان در قلبش کاشته باشد که در نتیجه، اعتقاد این مسلمان بیچاره و ساده لوح، به صاحب قبر و مزار به حد غلو و افراط رسیده باشد، که نعوذ بالله نگذارد سالم به اسلام بر گردد! خدایا از خواری و ذلت به تو پناه میبریم.

با کمال تعجب! و تأسف! باید گفت: که اگر کسی از این فریب خوردگان بخواهد که همان نذری که تقدیم فلان قبر و مزار و زیارت کرده به راهی خرج کند که هم ثواب داشته باشد و هم در آن قربت و طاعت الله باشد، اکثراً این کار را نخواهند کرد، شاید به مشکل چنین کسی پیدا شود! حالا شما ببینید که شیطان چگونه اینها را شکار کرده و به وادی تاریک گمراهی انداخته است، این یکی از مفاسد ساختن و بلند کردن و تزیین کردن قبرها است.

ذبح کردن در کنار قبر!

یکی دیگر از مفاسدی که در نتیجه بلند کردن قبرها و ساختن گنبدها و بارگاهها بوجود می آید، ذبح کردن در کنار یا در محوطه زیارتگاه است! از خطرناکترین مفاسدی که میتواند شخص مبتلا به احترام و تعظیم افراطی به قبر و مزار و گنبد و بارگاه را از بالاترین قله دین اسلام با سر بر زمین بکوبد و به پشت دیوار اسلام پرت کند ذبح برای غیرالله است!

متأسفانه بسیاری از مسلمانان ساده لوح بهترین و عزیزترین گاو و گوسفندشان را می آورند و در کنار قبر و زیارتگاه ذبح میکنند! به این امید و آرزو که گویا بوسیله این نذر، به صاحب قبر نزدیک شوند! تا اینکه به اصطلاح مرادشان را بر آورد!

حال ببینید که این مسلمان بیچاره چگونه شکار شیطان شده، و برای غیر خدا ذبح میکند، و نام غیرالله را بر آن می برد! و با این نذرش گویا نعوذ بالله بتی را مورد پرستش

قرار می دهد! چون هیچ فرقی نمیکند، گاو کشتن و گوسفند کشتن، چه برای سنگهایی باشد که بت نامیده می شدند و چه برای آنچه که قبر نامیده می شود، صرفاً تفاوت در اسم حقیقت را عوض نمی کند، و اختلاف اسمی در حلال و حرام بودن تأثیری ندارد. کما اینکه اگر کسی شراب بخورد و اسم آنرا چیز دیگری بگذارد حکمش عوض نمی شود، حرام، حرام است این واقعیت کاملاً قابل فهم و در نزد همه مسلمانان یک امر مسلم است.

ذبح عبادت است؟

این هم یک حقیقت مسلم است و هیچ شک و تردیدی در آن نیست، که ذبح نوعی از انواع عبادت است که خداوند بندگان را بدان مکلف کرده است همچنانکه انواع دیگر ذبح عبادت است مانند قربانی در حج، فدیة در حج، و دیگر قربانیها، به همین صورت ذبح یا کشتن هر حیوان حلال گوشتی نیز عبادت است، بنابراین کسی که گاو یا شتر یا گوسفندی در کنار فلان قبر سر می برد تا اینکه به صاحب قبر تقرب و نزدیکی بجوید، مسلم است که از این کار هیچ غرضی جز تعظیم و ارادت افراطی و جلب خیر و منفعت و دفع شر و مضرت نداشته که قطعاً این خود عبادت است، و در واکنش به این عمل زشت و شنیع چه میتوان کرد جز اینکه بگوییم: لا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم، و ﴿انا لله و انا اليه راجعون﴾

رسول گرامیمان ﷺ می فرمایند: (لا عقر في الإسلام) یعنی در اسلام پی زدن نیست، علامه عبدالرزاق رحمه الله علیه در تفسیر این حدیث شریف می فرماید: (كانوا يعقرون عند القبر يعني بقرة أو شيتاً)^۱ یعنی «گاوی یا حیوان دیگری را کنار قبر می آوردند و پی می زدند».

۱- این حدیث را امام ابوداؤد سجستانی با سند صحیح از انس بن مالک ؓ در کتاب سننش نقل کرده است.

پی زدن که در اصطلاح برای کشتن شتر استعمال می شود منظور همان ذبح کردن یا کشتن حیوان نذری است.

مبحث پایانی

بعد از همه این مطالبی که عرض کردیم حتماً برای شما روشن شده است که: چه دلایل قاطعی که آوردیم، چه مطالبی که به عنوان پشتوانه برای این دلایل مطرح کردیم، و چه مبحثی که موضوع را با آن پایان می دهیم، همه با قاطعیت تمام دلالت واضح و صریح و آشکار دارد، که:

آنچه نویسنده البحر الزخار از امام یحیی ابن حمزه نقل کرده چیزی جز یک اشتباه علمی و یک خطای اجتهادی نمی تواند باشد، و این فطرت و طبیعت بشر است، و معصوم از خطا کسی است که خداوند او را حفظ کند، و طبعاً جز پیامران علیهم السلام کسی معصوم نیست، پس هر عالمی ممکن است اشتباه کند، و قول هر عالم و مجتهد هنگامی پذیرفته می شود که مطابق حق باشد و هر قولی یا رأیی حتی از بزرگترین عالم، اگر حق، و موافق قرآن و سنت نباشد رد می شود.

نتیجه گیری

لذا می بینیم که امام یحیی رحمه الله علیه با اینکه از نظر عدل و انصاف از بزرگترین علماست، و از لحاظ حق جویی و حق طلبی از همه دقیق تر و از لحاظ علم و تأثیر در مردم از همه قوی تر است، وقتی دیدیم که در موضوع ساختن گنبد بر قبر، قول بر جایز بودن آن، از او نقل شده، قولش را به کتاب خدا و سنت رسول الله ﷺ عرضه کردیم. نتیجه این شد که دیدیم چقدر دلایل واضح و روشن با صدای بلند فریاد می کشند که: ساختن گنبد و بارگاه بر قبر جایز نیست بلکه با صراحت تمام از آن منع میکنند، و

بر کسانی که مرتکب چنین کار زشتی می شوند لعنت و نفرین می فرستند، و اینکه خشم و غضب خداوند بر آنانی که دست به چنین اعمال خلاف ایمان و اسلام می زنند، بر انگیزته می شود، اعمالی که - چنانکه توضیح دادیم - ممکن است سبب شرک و انحراف و وسیله خروج از دین گردد.

فرض کنیم اگر این قول و دیدگاه امام یحیی قول بعضی یا حتی اکثر علمای دیگر هم می بود باز هم چنانکه در آغاز بحث اشاره کردیم قابل پذیرفتن نبود و باید رد می شد، حالا که قائل به این فقط قول یک نفر است، بدون تردید قولش رد شدنی است.

میزان سنجش

از رسول گرامی ﷺ در حدیث صحیح ثابت شده که فرموده اند:

(کل أمر لیس علیه أمرنا فهو رد) «هر کاری که مطابق شریعت ما نباشد مردود است».

و بلند کردن قبر و ساختن گنبد و بارگاه و ساختن مسجد بر قبر یا در کنار قبر مسلماً چنانکه دانستیم نه تنها مطابق شریعت محمد ﷺ نیست که صد در صد مخالف آن است، پس بر صاحبش رد می شود.

نازل کننده و تشریح کننده این شریعت مقدس، ذات یگانه پروردگار است که اصول آنرا در کتابش نازل فرموده و بوسیله پیامبرش ﷺ توضیح داده و بیان فرموده است.

بنابراین هیچ عالمی نیست که در آنچه مخالف کتاب خدا و سنت رسول الله ﷺ عمل کرده، یا در اجتهادش به خطا رفته است، از او پیروی شود، هر چند که آن عالم به بالاترین مراتب علمی رسیده، و شهرتش عالم گیر شده باشد.

حداکثر این است که اگر با داشتن شروط اجتهاد و انطباق اوصاف مطلوبه آن در یکی از آرایش اشتباه کند به او یک اجر داده خواهد شد، و برای هیچ کسی دیگری

جایز نیست که در آن اشتباهش از او پیروی کند، چنانکه این مطلب را در اول بحث توضیح دادیم که نیازی به تکرار آن نیست.

حلاجی آن یک دلیل!

استدلال امام یحیی که فرموده است: (لإستعمال المسلمین ذلك ولم ینکروه) این فرموده اش مردود است زیرا که تمام علمای امت اسلامی در هر عصر و زمانی، احادیث رسول الله ﷺ، مبنی بر ملعون بودن مرتکبان این عمل زشت و شنیع، را روایت کرده اند.

و شریعت رسول الله ﷺ را که حرام بودن این عمل ناپسند را اثبات می‌کند پذیرفته‌اند، و همواره آنرا در مدارس و مجالس علمی شان تکرار میکنند و در هر عصر و زمانی آنرا یکی پس از دیگری روایت می‌کنند، و کوچک‌تر از بزرگتر و طالب از استاد همواره آنرا نقل میکنند، و این سلسله از عصر صحابه رضی الله عنهم تا کنون همچنان ادامه دارد.

و علمای علم حدیث اینگونه روایات را در کتابهای مشهور شان اعم از امهات و مسندات و مصنفات آورده اند، و علمای علم تفسیر در تفاسیرشان و فقهاء، در کتابهای فقهی شان، و تاریخ نگاران و سیرت نگاران در کتابهای تاریخ و سیرت شان، اینگونه روایات را نقل کرده اند، پس چگونه گفته می‌شود که مسلمانان این عمل را رد نکرده‌اند؟!

در حالیکه در طول تاریخ تمام امت اسلامی روایات نهی از ساختن قبر و گنبد و بارگاه و روایتی که بر مرتکب چنین اعمالی لعنت و نفرین می‌فرستد را در هر عصر و زمانی یکی از دیگری نقل کرده اند، به این هم اکتفا نکردند بلکه علمای اسلام همواره در برابر این عمل زشت واکنش شدید نشان داده اند، و با قاطعیت تمام، با آن مبارزه کرده اند.

دیدگاه علماء

علامه ابن قیم از شیخ و استادش تقی الدین که امام آگاه به تمام دیدگاهها و اندیشه ها و مذاهب سلف و خلف امت بوده نقل میکند که تمام مذاهب اسلامی از ساختن مسجد بر قبرها نهی کرده اند، سپس می فرماید:

(وشرح أصحاب أحمد و مالك والشافعي بتحريم ذلك) «و بزرگان مذهب امام احمد و امام مالک و امام شافعی با صراحت گفته اند که چنین عملی حرام است». گرچه پیروان مذهب چهارم آنرا مکروه دانسته اند اما باید به آنان حسن ظن داشت، و این مکروه را بر مکروه تحریمی حمل کرد، تا اینکه گمان برده نشود که آنان عملی را مجاز می شمارند که رسول الله ﷺ از آن نهی فرموده و مرتکبین آنرا لعنت کرده اند. ملاحظه میکنید که تمام مذاهب اسلامی با صراحت ساختن گنبد و بارگاه و مسجد بر قبر را حرام میدانند، این امر دلالت بر این دارد که همه علمای امت اسلامی علی رغم اختلاف نظرهایی که دارند، بر حرام بودن این عمل زشت و شنیع اجماع دارند، سه تا از مذاهب چهارگانه اسلامی با صراحت آنرا حرام گفته اند و چهارمی گر چه مکروه گفته اما مکروه تحریمی است.

پس چگونه ادعا می شود که ساختن گنبد و بارگاه درست است چون هیچ کس این عملکرد مسلمانان را رد نکرده است؟

چرا استثناء؟

چگونه جایز است که اهل فضل را استثناء کنیم و بگوئیم ساختن گنبد بر قبرهای آنان اشکالی ندارد؟!

مگر از رسول الله ﷺ نقل نکردیم که فرمودند:

(اولئك قوم إذا مات فيهم العبد الصالح أو الرجل الصالح بنوا علي قبره مسجداً) «آنها کسانی هستند که هر گاه بنده نیک یا مرد نیکو کاری در میانشان بمیرد بر قبر او مسجدی می سازند»

رسول الله ﷺ آنها را به همین سبب لعنت فرمود، پس چگونه شایسته است که مسلمانی بیاید و ساختن گنبد و مسجد بر قبر نیکان و اهل فضیلت را از این حرام خطرناک استثناء کند؟!

در حالیکه اهل کتاب، که رسول الله ﷺ آنان را لعنت کردند، و مردم را از کردار بدشان بر حذر داشتند، کاری جز این نکرده بودند، که بر قبرهای نیکانشان مسجد ساختند، شخص گرامی و بزرگوار رسول الله ﷺ را در نظر بگیریم که سرور بشریت و بهترین مخلوقات، و خاتم پیامبران و بنده بر گزیده پروردگار هستند، امتشان را منع میکنند، که مبادا قبر ایشان را بت یا جای جشن و شادی، قرار دهند.

و بدون شک الگو و پیشوای امت شان خود ایشان هستند، و قطعاً نیکان واقعی امت، و اولیاء و دوستان حقیقی خدا، در اطاعت و پیروی و اتباع سنت های پر نور ایشان و در الگو پذیری از ایشان پیشاپیش بوده اند چون اینها بیش از سایر امت شایسته پیروی از آن حضرت ﷺ بوده اند.

الگو رسول الله ﷺ است

حال چگونه میتوان فهمید و درک کرد، که بنده ای از بندگان خدا به دلیل اینکه نیکوکار و ولی و دوست خداست، موافق باشد که چنین عمل منکر و زشت و خلاف شرعی، که رسول عالمیان الگوی بشریت ﷺ مرتکب آنرا لعنت فرموده اند بر قبر او انجام گیرد؟!

مگر غیر از این است که ایشان (یعنی این شخص صالح و نیکوکار و ولی و دوست خدا و مورد احترام) هر خوبی و شایستگی و فضیلت و بزرگواری که دارد ثمره اطاعت و اتباع از رسول الله ﷺ است؟، و هر فضیلتی که از منبعی گرفته شود قطعاً از لحاظ کمیت و کیفیت کمتر از خود منبع است پس وقتی رسول گرامی ﷺ که منبع هر خیر

و فضیلت هستند از کاری نهی کنند و انجام دهنده آنرا لعنت شده بخوانند، برای بقیه امت چگونه میتواند آن کار جایز باشد؟!

پس وقتی بر قبر شریف خود رسول الله ﷺ ساختن گنبد و بارگاه جایز نیست، بر قبر سایر افراد چگونه میتواند جایز باشد؟!

وانگهی خیر و فضیلت فلان شخصیت چه نقشی میتواند در حلال کردن محرمات و انجام منکرات داشته باشد؟!

پروردگارا! ما را بیمارز، سپاس و ستایش ویژه پروردگاری است که ما را به راه حق هدایت فرمود و توفیق عمل و پیروی از آن نصیب مان کرد.

درود و رحمت بی پایان خدا بر محمد ﷺ بنده و فرستاده خدا و بر خاندان و تمام یاران پاکش باد.

بخشی از کتاب تطهیر الاعتقاد

تألیف

علامه شیخ محمد ابن اسماعیل صنعانی^۱ رحمه الله علیه

عملکرد مردم!

ممکن است بگوئید: این کار جنبه عمومی دارد و در هر جا هست، از شرق تا غرب و از یمن تا شام و از جنوب تا عدن، بهتر بگوییم هیچ شهری از شهرهای اسلامی نمی بینید مگر اینکه در آن قبر یا زیارتگاهی و أحياناً زندگانی هستند که مردم، با اخلاص تمام برای آنها نذر کرده و با نامشان فریاد زده و سوگند می خوردند! و به دور

۱- مصلح یمن علامه محمد ابن امیر اسماعیل صنعانی در سال ۱۰۹۹ هـ ق در کحلان متولد شد. سپس در سال ۱۱۱۰ هـ ق با خانواده اش به صنعاء منتقل گردید. در کحلان و صنعاء و بلاد حرمین به تحصیل علم پرداخت. چهار مرتبه به سفر حج مشرف شد. دو مرتبه ازدواج کرد. از سال ۱۱۳۹ تا ۱۱۴۶ هـ ق به شہان ہجرت نمود. حدود دویست ۲۰۰ تألیف کوچک و بزرگ به جای گذاشت. از بزرگترین کارهای علمی و اصلاحات عملی ایشان می توان به چند مورد اشاره کرد. ۱- نشر علوم حدیث. ۲- احیای اجتهاد. ایشان خواستار بود: ۳- زکات مطابق شریعت گرفته شود و مطابق شریعت هم به مصرف برسد. ۴- اوقاف از فروش و خورد و برد حفاظت شود. ۵- مالیات لغو گردد. ۶- زندانها اصلاح شود. ۷- استعمار از یمن اخراج شود. ۸- واحد پول و نظام اقتصاد یمن اصلاح شود. ۹- بی سوادی دینی از بین برود. ۱۰- شورشهای داخلی خاموش گردد. ۱۱- اوضاع حرمین اصلاح گردد. (در زمان حکومت اشراف). چهار فرزند به جای گذاشت و در سال ۱۱۸۲ هـ ق به رحمت حق پیوست. رک «مصلح الیمن محمد بن اسماعیل الامیر الصنعانی دراسة حیاته و آثاره» عبدالرحمن طیب بعکر ۱۴۰۸ هـ ق مترجم.

زیارتگاهشان می چرخند و طواف می کنند، و آنرا چراغان نموده و با پاشیدن انواع عطر و پوشاندن گلهای مختلف آنرا خوشبو و معطر گردانیده و با پارچه های گرانقیمت آنرا مزین می کنند! و از هر عملی که معنی و مفهوم و بوی عبادت بدهد اعم از تعظیم، و خشوع و خضوع در مقابل آنها و نیازمند دانستن خود به آنها هیچگونه دریغی نمی ورزند!!

سکوتِ علماء!

حتی مساجد مسلمانان! در بیشتر آنها متأسفانه یا قبر وجود دارد و یا نزدیک به قبر است! و یا در همان نزدیکی زیارتگاهی است که نماز گزاران قبل یا بعد از نماز به آن روی می آورند و کارهائی را که یاد آور شدیم و یا بعضی از آنها را در آنجا انجام می دهند!!

هیچ عاقلی این را نمی پذیرد که این کار، اینقدر زشت و گناه بزرگی باشد! و علمای مسلمان که در همه جای دنیا حضور دارند آن را ببینند یا در باره آن بشنوند، اما در مقابل آن خاموش بنشینند؟ و هیچ واکنشی از خود نشان ندهند؟!

اسلام تقلیدی!

در پاسخ باید گفت: اگر شما عادل و حق طلب هستید؟ و به تقلید انحرافات گذشتگان علاقه ای ندارید و اعتقاد دارید که حق، آن است که مبنی بر دلیل و برهان باشد نه آنچه که دیگران، نسلی از نسل دیگر پذیرفته و منتقل نمایند پس بدانید که: اینگونه امور که این همه سر و صدا برای زدودن آن بلند شده و جهت از بین بردن آن می کوشیم: از انسانهای بی علم و ناخوانده ای سرچشمه گرفته، که اسلامشان را بصورت تقلیدی بدون اینکه مبنی بر دلیل و برهانی باشد از پدران و نیاکانشان فرا گرفته و با پیروی کورکورانه از آنها، بدون اینکه در میان خوب و بد و زشت و زیبا، تفاوتی بگذارند دنباله رو آنها بوده اند.

سنگِ اول ... کج!

شخصی در میان آنها متولد می شد و پرورش می یافت، و می دید که مردم روستا و همشهریان و خویشاوندانش در همان سن کودکی به او می آموختند، که نام شخص مورد اعتقاد شان را به زبان آورد!

کودک بیچاره هم میدید، که آنها برای فلان زیارتگاه، یا فلان ولی نذر کرده و آنرا بزرگ پنداشته، و او را با خود نزد قبر یا زیارتگاه برده و سر و صورت و تمام بدنش را به خاک آنجا مالیده و او را وادار به طواف قبر می نمودند! طبعاً پس از مشاهده این همه تعظیم و احترام، و غلو و افراط، عظمت آن زیارتگاه در قلبِ کودکِ بیچاره، جای می گرفت و عقیده همشهریان و خویشاوندانش را بهترین عقیده می پنداشت! سپس کودک بر همین اعتقاد پرورش پیدا میکرد و بزرگ می شد و به سن پیری می رسید و نهایتاً هم از دنیا می رفت اما از احدی نمی شنید که به او بگوید: این کار حرام و نادرست و خلاف شریعت اسلام است.

مقدس مآبی و کار نامقدس!

بلکه کسانی را می بینید که به نام عالم! و دانشمند! معرفی شده اند و مدعی فضل و برتری بر دیگران هستند و در پست قضا! و فتوا! و تدریس! و فرمانداری و فرمانروائی و حکومت انجام وظیفه می کنند، اما گویا بیسواد هستند!

فلان قبر و زیارتگاه را تعظیم نموده و تولیت و تصدی آنرا بعهدہ دارند، و وجوهات نذری و غیره را دریافت می کنند، و گوشت های حرامی که در کنار قبر و زیارتگاه به نام غیر خدا نذر و ذبح شده را میخورند!!

مردم مسلمان ساده اندیش که این «مقدس مآبان» و کردار «نامقدس» آنانرا می بینند گمان می کنند که اسلام واقعی همین! و دینداران واقعی همینها هستند!

هر صاحب نظری که اندکی از قرآن و سنت رسول الله ﷺ و گفتار بزرگان دین، آگاهی داشته باشد این را میداند که هیچگاه سکوت فلان عالم! در مقابل یک کار زشت و ناپسند دلیل بر صحت و جایز بودن آن نیست.

ظلم به حُجاج!

به عنوان مثال: همین مبالغی که امروزه (زمان مؤلف) به عنوان مالیات یا گمرکی از مردم گرفته می شود، شرعا حرام است، اما در هر کشور و سرزمینی این را می بینید، تا جائیکه این مسئله جا افتاده و مأنوس شده است و بگوش هیچ کسی فرو نمی رود که زشت یا حرام باشد!

بلکه در بهترین جاهای زمین در مکه مکرمه (أُم القری) از حاجیانی که جهت فریضه حج، مشرف می شوند مالیات می گیرند! در سر زمین حرام! کار حرام! انجام میدهند، و ساکنان آن هم شاید از بهترین انسانها باشند.

اما علما و حکمرانان این سرزمین از انکار این امر ساکت مانده و از هر گفتگو و مباحثه ای، در این باره روی گردانیده اند، پس آیا سکوت آنها دلیل بر جواز و صحت این امر است؟!

کسیکه از کمتر فکر و اندیشه ای بر خور دار باشد این حرف را نمی زند ^۱

یک مسجد و چهار محراب!

مثال دیگر: همین سر زمین حرام، که به اتفاق علمای اسلامی برترین و بهترین جای دنیا به شمار می رود، بعضی از فرمانروایان نادان و گمراه آمده، و در آن چهار محراب

---

۱ این کارها قبل از قیام حکومت سعودی ها بوده اکنون سالهاست که به لطف خداوند این مشکلات از سر راه حجاج بر داشته شده است.

جداگانه! بوجود آورده اند،^۱ و در عبادت و وحدت مسلمانان شکاف و اختلاف انداخته اند!!

این یک بدعت خطرناک در دین است، که ابلیس را شاد و مسلمانان را مضحکه و مسخره دست دشمن قرار میدهد! آری دشمن از دیدن چنین صحنه ای خوشحال میشود و به ریش ما مسلمانان می خندد!!

متأسفانه همه آنرا می بینند ولی ساکت مانده و چیزی نمیگویند! علماء و دانشمندان مسلمان از سراسر دنیا آمده و آنرا دیده اند! اما هیچکس اعتراض و اقدامی نکرده است! پس آیا سکوت آنها دلیل بر صحت این کار است؟! هیچ انسان عاقل و کسی که از اندک بینش و دانش صحیحی برخوردار باشد چنین حرفی نمی گوید.

پس سکوت بعضی یا خیلی از علماء و دانشمندان مسلمان در مقابل کارهائیکه از قبر پرستان سر میزند نیز از همین قبیل است.

استنباط غلط!

شاید بگوئید از این گفتار شما نتیجه میگیریم، که امت اسلامی بر ضلالت و گمراهی اتفاق نظر دارند!! زیرا که آنها در مقابل زدودن بزرگترین جهالت و گمراهی سکوت اختیار کرده اند!!

در جواب باید گفت: اجماع در حقیقت: عبارت از اتفاق نظر مجتهدان امت اسلامی بر امری از امور دین بعد از عصر حضرت رسول ﷺ است.

و فقهای مذاهب چهارگانه اجتهاد را بعد از ائمه چهار گانه امری غیر ممکن میدانند!^۱

۱- در زمان مؤلف، اما حالا الحمدلله مسلمانان در بلاد حرمین یک امام و یک محراب دارند.

-گر چه این گفتار یعنی دروازهٔ اجتهاد را مطلقاً بستن بی اساس و باطل، و سخن کسانی است که نسبت به حقائق و واقعیت های دینی بی اطلاع هستند-
با توجه به این گفتار دیگر اجماعی بعد از ائمهٔ مذاهب چهارگانه نیست، پس سؤالی پیش نمی آید.

وانگهی این بدعت و بیماری اعتیاد! و اعتقاد به قبر و قبر پرستی در عصر ائمه چهارگانه رحمة الله علیهم هم سابقه نداشته است.

سبقتِ تکنولوژی

بر اساس تحقیق و بررسی که ما بعمل آورده ایم باید بگوئیم که:
وقوع اجماع امری غیر ممکن است، زیرا که امروزه سرتاسر دنیا پر از پیروان دین اسلام است. و در هر سرزمین و در زیر هر ستاره ای مسلمانانی زندگی می کنند.
دیگر اینکه دانشمندان محقق اسلامی از حد و حصر خارج و غیر قابل شمارش هستند و ممکن نیست کسی حال همهٔ آنها را بداند و همهٔ آنها را بشناسد، پس اگر کسی بعد از انتشار و گسترش دین و زیاد شدن علماء و دانشمندان اسلامی مدعی اجماع باشد چنانکه از گفتار محققین بر می آید ادعای او بی اساس و غیر صحیح می باشد.^۲

---

۱ - این رأی همهٔ فقهای مذاهب چهارگانه نیست بلکه رأی بعضی از علمای متأخرین مذاهب است، علامه سیوطی رحمه الله علیه در این مورد کتابی تحت عنوان «الرد علي من أخلد إلي الأرض وجهل أن الإجهاد في كل عصر فرض» تألیف نموده و در آن اقوال فقهای معروف مذاهب چهارگانه رحمه الله علیهم را بر خلاف آنچه امام صنعانی می فرماید آورده است.

۲- امام صنعانی رحمه الله علیه عصر خود را در نظر گرفته است اما امروزه که در حقیقت عصر ارتباطات است این امر به آسانی می تواند تحقق پیدا کند. مترجم

بنابراین اگر بعضی علماء در یکی از کشورها یا مناطق دور دست منکری را دیدند، و آنرا از بین نبردند و بر آن ساکت ماندند. سکوت آنها دلیل برجواز آن منکر یا کار حرام نیست.

مراحل نهی از منکر

زیرا از روش و دستوری که برای از بین بردن منکر در شریعت اسلام آمده است دانسته می شود که از بین بردن منکر سه درجه یا سه مرحله دارد:

مرحله اول: از بین بردن منکر با دست انجام میگیرد، به این صورت که یا آنرا مبدل به کار نیکی نموده و یا منکر را کاملاً از بین ببرد.

مرحله دوم: انکار منکر با زبان است، در صورت عدم توانائی بر تغییر دادن و یا از بین بردن با دست، با زبانش آنرا از بین ببرد.

مرحله سوم: انکار منکر با قلب است اگر نتواند آنرا با دست و زبانش تغییر دهد و یا از بین ببرد قلباً آنرا ناپسند بداند.

حکمت و بینش دعوتگر

برای بهتر روشن شدن مسئله مثالی را ذکر می کنیم مثلاً: عالم یا دانشمندی بر مالیات گیری میگذرد و مشاهده می کند که از مردم ستمدیده یک منطقه مالیات می گیرد ولی نمی تواند آنرا بوسیله دست و زبانش تغییر دهد و از بین ببرد.

زیرا اگر اقدام کند کسانی که نمی فهمند و از فرمان الهی مخالفت می کنند چون با این کار موافقت! آن عالم را به باد مسخره می گیرند! و نتیجه مطلوب حاصل نمیشود، در چنین وضعیتی انکار منکر بوسیله دست و زبان برای او مقدور نیست، در نتیجه روش سوم را در پیش میگیرد که انکار با قلب است.

اینجاست که قلباً از آن منکر بدش می‌آید و آنرا کار مغفور و ناپسندی میداند و این پائین ترین و کمترین درجه ایمان است^۱.

حسن ظن به علماء

بیننده ای که آن عالم و دانشمند را در برابر این کار زشت ساکت می بیند، باید حسن ظن داشته باشد و فکر کند و مطمئن باشد که از بین بردن آن منکر با دست و زبان برای فلان عالم و دانشمند- یا علمای فلان منطقه- ممکن نبوده اگر ممکن می بود حتما اقدام می کرد، اما قلباً آنرا زشت و ناپسند میداند. زیرا گمان نیک بردن نسبت به مسلمانان امری واجب است و حتی الامکان توجیه و تفسیر کار آنها در جهت صحیح، تقویت اسلام و کمک به وحدت مسلمانان است.

بنابراین زائران حرم شریف (در عصر مؤلف) که آن محرابهای چهارگانه و در واقع اسباب تفرقه امت اسلامی را می بینند! جز اینکه با قلبشان آنرا کاری ناپسند بدانند راه دیگری ندارند. همانگونه که بعضی علماء و دعوتگران و مسلمانان دلسوز و دردمند، مالیات گیران و قبرپرستان! را می بینند و کاری جز انکار قلبی از دستشان بر نمی آید.

پای چوبین استدلال!

اشکال کار بعضی ها همین اینجاست که در استدلال شان میگویند: فلان کار صورت پذیرفت و کسی آنرا رد نکرد! بنابراین اجماع حاصل شد!!
در جمله «کسی آنرا رد نکرد!» دقت کنید! این ادعا در حقیقت، گمان و پنداری بی دلیل بیش نیست.

---

۱ - اشاره به این فرموده حضرت صلی الله و علیه و آله و سلم است: (من رأى منكم منكراً فليغيره بيده، فإن لم يستطع فليسلمه، فإن لم يستطع فليقلبه و ذلك أضعف الإيمان)
رواه احمد ومسلم، وابوداؤد والترمذي والنسائي وابن ماجه.

زیرا احتمال این می‌رود که بسیاری از مسلمانان دلسوز و آگاه آن کار حرام را با قلب خود زشت و ناپسند بدانند و از آن متنفر باشند ولی با دست و زبان نتوانند تغییرش دهند و از بین ببرند!

خود شما چه بسا کارهای زشت و ناپسندی را می‌بینید و با اینکه قلباً هم از آن متنفرید و آنرا ناپسند و ناشایست میدانید ولی برای از بین بردن آن چیزی از دستتان بر نمی‌آید!

در چنین مواردی فردی که شما را می‌بیند و نمی‌داند که در درون شما چه می‌گذرد می‌گوید: آقای فلانی، فلان کار زشت و منکر را دید و چیزی نگفت! بلکه در مقابل آن سکوت اختیار کرد! شاید گوینده از این گفتارش دو هدف در نظر داشته باشد:

۱- اول اینکه منظورش اصلاح و سازندگی باشد ۲- و دوم اینکه میخواهد در مقابل آنچه مشاهده نموده به خود یک نوع تسلی و آرامش خاطری بدهد! بنا براین انسان دانا هرگز به سکوت استدلال نمی‌کند.

در محفل پادشاه

اشکال دیگر استدلال آنها در این است که می‌گویند:

فلانی این کار را کرد و چون دیگران ساکت ماندند و چیزی نگفتند پس اجماع حاصل شد!

(در جای خودش سکوت نوعی اجماع است).

این گفتار را میتوان از دو جهت مورد بررسی قرار داد و به آن اشکال وارد نمود:

۱- اینکه سکوت بر کار دیگران گویا مهر صحه نهادن بر آن است! اما دانستیم که سکوت هرگز دلالت بر موافقت و پذیرش نمی‌کند.

۲- اینکه می‌گویند چون ساکت ماندند پس اجماع حاصل شد! ما قبلاً در تعریف اجماع گفتیم که:

اجماع عبارت از اتفاق مجتهدان اسلامی بر امری از امور دین بعد از عصر رسول گرامی صلی الله علیه و آله میباشد.

این اتفاق نظر را اجماع میگویند، پس شخص ساکت تا زمانی که موافقت و یا مخالفت خود را با زبانش اظهار ندارد نمی توان او را مخالف یا موافق دانست. عده ای نزد پادشاهی نشسته بودند و یکی از خادمان دربار را می ستودند. در میان آنها یکی ساکت بود و چیزی نمی گفت. به او گفتند: تو هم که مانند اینها فکر میکنی پس چرا چیزی نمی گوئی؟ پاسخ داد: من با گفتار همه اینها مخالفم!! بنابراین هر سکوتی دلیل بر رضایت نیست.

مقصر کیست؟

به اصل مطلب برگردیم، گفتیم: بنیان گذار همه این کارهای زشت و ناپسند کسانی بوده اند که شمشیر و سر نیزه در دست داشته و آبرو و حیثیت آنها در قلمرو گفتار و فرمان آنها بوده است! پس در چنین محیطی چگونه کسی میتواند بر خیزد و از آرمانهای صحیح و خواسته های مشروع خود دفاع نماید؟!.

همه یا بیشتر این گنبدها و زیارتگاههایی که وسیله شرک و بیدینی و ویرانی اسلام و خراب کردن ساختمان آن قرار گرفته است، بوسیله پادشاهان و حاکمان منحرف انجام میگرفت، که بر قبر خویشاوندان و یا شخصیت های عالم و محترم و بزرگ، و یا فلان شیخ طریقت می ساختند، و از آن حمایت می کردند!.

مردم مسلمان و ارادتمند بویژه کسانی که آنها را می شناختند در آغاز فقط به عنوان زیارت مردگان بدون اینکه به آنها توسل بجویند یا نامشان را ببرند زیارت میکردند، و از خداوند برای آنها طلب مغفرت و آمرزش می نمودند.

این نسل که از بین میرفت نسل های جدید و آینده که می آمدند، زیارتگاههایی را مشاهده میکردند که گنبدها و قبه های محکم و سر به فلک کشیده ای بر روی آنها بر افراشته شده و با چراغها و شمعهای فراوانی مزین شده و با فرشهای گران قیمت فرش

شده، و با پرده های گوناگون پوشیده شده، و با انواع گل‌های رنگارنگ گل کاری شده اند! طبعاً گمان می بردند که در اینگونه قبرها و زیارتگاهها سودی نهفته است! یا آنها می توانند زیانی را رفع کنند!!

کرامت تراشی!

مجاوران و خدمت گذاران!! «طماع» و حيله گر! هم - که مانند مگس بر زباله و مورچه بر چربی و لاشخوار بر مردار - در چنین اماکن و زیارتگاههای طبعاً مفیدی!! - حضور دارند با ترفندها و دروغهایی که بر آن مردگان می بافتند نزد زائران آمده و به آنها می گفتند که:

این بزرگوار این کار را انجام داده و آن کار انجام داده، به فلانی سود رسانده و فلان کور را بینا کرده و فلان کرامت از او صادر شده!! تا اینکه با اینگونه اراجیف و مزخرفات و دروغ بافیها و کرامت تراشیها، هر فکر غلط و نادرست و ناروایی را در سرشت پاک آن مسلمان زائر از همه جا بی خبر میکاشتند!

به همین دلیل است که طبق فرمایشات گهر بار نبوی کسانی که قبر را چراغان نموده و بر روی آن نوشته و بر آن ساختمان بر افراشته اند، مورد لعنت و نفرین قرار گرفته اند فرمایشات آنحضرت در این راستا روشتر از روز است. زیرا انجام اینگونه کارها علاوه از اینکه به ذات خود ممنوع و حرام است، یکی از علت‌های حرمت اینگونه کارها این است که اینها وسیله ای در جهت کشاندن مردم به فساد و گناهی بزرگتر یعنی - نعوذ بالله - شرک! قرار می گیرند.

این هم بهانه!

ممکن است بپرسید روی مرقد مطهر رسول ﷺ هم که گنبدی ساخته شده اگر این کار حرام است پس آنجا چرا ساخته شده است؟

جواب: در واقع این بهانه کسانی است که از حقیقت حال و واقعیت امر بی اطلاع هستند، ساختن این گنبد نه به دستور آن حضرت بوده و نه هم به دستور اصحاب و یارانش، و نه هم یاران یارانش دستور به انجام این کار داده اند و نه کسی از علماء و پیشوایان دینی و اسلامی زبان به انجام این کار گشوده است.

دلیل و برهان زور!

ساختن گنبد بر مرقد مطهر آن حضرت به دستور پادشاهی از پادشاهان نه چندان دور مصر به نام قالوون صالحی «مشهور به ملک مصر» بوده که آنرا در سال ۶۷۸ هـ ق چنانکه صاحب کتاب (تحقیق النصرۃ بتلخیص معالم دارالهجرة)^۱ در کتاب خود آورده - بنا نهاده است.

انجام این کار در حقیقت با زور حکمرانان بوده و نه بر اساس دلیل و برهان، تا اینکه بتوان در آن، از گذشتگان پیروی کرد.

این آخرین موردی بود که در این زمینه خواستیم یاد آور شویم. یعنی از آن آفتها و فاجعه های فراگیر و محرمات موافق با گرایشات نفسانی که جامعه اسلامی دچار آن شده و متأسفانه علماء و دانشمندان اسلامی آنرا نادیده گرفته یا به هر دلیلی با دیده اغماض به آن نگریسته و از مسئولیتی که در مقابل اینگونه منکرات و کارهای زشت داشته روی گردانیده اند و همانند مردم بیسواد جذب محیط شده اند.

که اینک متأسفانه محیط تا حدی فاسد شده که در نگاه همه: بد خوب، و خوب بد، و زشت زیبا، و زیبا زشت، جلوه میکند، و احدی را نمی بینی که مردم را نصیحت کند یا پند و اندرزی بدهد و از این کار باز دارد!

---

۱ - علامه دانشمند زین الدین ابوبکر بن حسین بن عمر ابن الفخر المراغی صاحب کتاب مذکور نامش ابوبکر و به قولی عبد الله بوده که در سال (۸۱۶) هـ ق وفات یافته است.

کدام درویش؟!

پرسش: بعضی ها خود را درویش معرفی میکنند و مدعی هستند که ذکر میکنند گاهی کارهای عجیب و غریبی انجام میدهند اینها چه کسانی هستند؟

پاسخ: گر چه ذکر خداوند عبادت است اما اینها غالباً افراد جاهلی هستند که لفظ جلاله را هم از شکل عربی آن خارج میگردانند.

تنها (الله الله) گفتن بدون اینکه در سیاق خبری واقع شده باشد، نه کلامی مفید است و نه توحید و یکتا پرستی محسوب میشود.

بلکه نوعی بازی کردن با آن اسم مقدس الله است. که گاهی با تکرار زیاد از لفظ عربی خارج شده و معنی و مفهومش را از دست می دهد.

هو! هو!

مخصوصاً هنگامیکه لفظ از حالت حقیقی خود خارج شده و به شکل دیگری تلفظ شود و معنی و مفهوم دیگری بدهد. مثلاً بجای محمد ممد! ممد! بگویند!

حالا کسانی که به ادعای خودشان لفظ مبارک و مقدس الله را تکرار میکنند کم کم به هو! هو! تبدیل میشود «هو» یعنی چه؟! یعنی «او»؟! این است اسلام و شریعت؟ کجا رسول مکرم ﷺ یا صحابه بزرگوار یا اهل بیت اطهارشان رضی الله عنهم اجمعین یا علماء و به اصطلاح بزرگان طریقت اینگونه ذکر کرده اند!! این جسارت و بی ادبی به ذات یگانه الله متعال کار علماء نیست، تحقیق کنید و ببینید کار کدام تاجر دین فروش!!! است، که با رفقاییش از این راه امرار معاش می کند!!

دیگر اینکه اگر به قرآن کریم و سنت رسول اکرم ﷺ بنگریم، آیا در جائی دیده میشود که نام خداوند به تنهایی یا به صورت تکراری آمده باشد؟ هر جائی که «نام

مقدس الله» آمده در سیاق جمله مفیدی آمده که به یکتای و یگانگی و پاکی و عبودیت خداوند عزوجل دلالت میکند.^۱

وردها و دعا‌های رسول اکرم ﷺ و یارانش پیش روی ماست همه آنچه که از رسول الله ﷺ در این باره ثابت شده را از اینگونه نعره ها و سروصدا‌های بی ادبانه خالی می بینیم.

این سروصداها و بی ادبی ها عادت کسانی است، که از راه خدا و رهنمودهای پیامبر بزرگوارش ﷺ به دور هستند.

کرامت یا شعبده بازی؟!

پرسش: بعضی از این انسانهای دجال صفت که نام مقدس الله را بر زبان می آورند کار های غیر عادی و خارج از تصویری سرمیزند که بعضی مسلمانان بی سواد گمان میکنند کرامات باشد مانند اینکه:

۱ - ذکر مشروع:

ذکر ثابت در سنت که فضائل بی شماری برایش آمده در جملات ذیل خلاصه می شود:
سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اكبر و لا حول ولا قوة الا بالله، سبحان الله و بحمده، سبحان الله العظيم و غیره که در سنت صحیح ثابت است.

ترجمه: «خداوند پاک است»، «هر گونه ثنا و ستایشی مخصوص خداوند است»، «جز الله هیچ معبودی شایسته پرستش نیست»، «و خداوند از همه چیز و همه کس برتر و بزرگتر است»، «و نجات از هیچ مصیبت و توفیق در هیچ کاری جز با کمک خداوند ممکن نیست»، «خداوند پاک است و فقط حمد و ثنای او را می گوئیم»، «و پاک است الله آن ذاتیکه بزرگ است».

اما اگر شخص بزرگوار و محترمی را «محمد» بنامند سپس گروهی از مردم نزد او آمده و محمد! محمد! بگویند این نوعی تمسخر و اهانت به آن شخصیت بزرگوار نیست؟!

مترجم.

آلات تیزی مثل سوزن و چاقو و خنجر می خورند!! یا مار و عقرب و اژدها می گیرند!! و آتش می خورند!! یا داخل آتش می روند!!.

پاسخ: همه اینها شعبده بازی و مکر و حيله شیطانی است، و اگر شما هم گمان کنید که اینگونه کارها از کرامات مردگان، یا از کار نیک زندگان است، در اشتباه بزرگی هستید.

هنگامیکه این شعبده باز گمراه نام فلان مرده یا زنده را می گیرد و یا فلان! می گوید و آنها را در آفرینش و تدبیر و تصرف در اداره جهان، شریک و همتای خدا میداند! و در عین حال مدعی است که اینها اولیاء خدا هستند، خود بخود، این سؤال پیش خواهد آمد، که آیا کسیکه ولی خداست راضی می شود که شخص فریب خورده ای او را شریک و همتای خدا بداند؟!.

اگر کسی چنین تصویری داشته باشد باید بداند که در اشتباه است و با این پندار باطل آن مردگان را، شریک و همتای خداوند قرار داده است. - حاشا که آنها اینگونه باشند -

چگونه ممکن است که اولیاء و دوستان خدا راضی شوند که نعوذ بالله مردم جاهل آنها را همتا و شریک خدا بدانند؟! هرگز چنین چیزی ممکن نیست.

شیخ نماز نمی خواند!

و مطمئن باشید که این شعبده بازی ها و ترفندهای فریبنده، را به نام کرامت فروختن و بار مردم کردن کار گمراهان و دروغگویانی است که با فریب و نیرنگ و پیروی از هر باطل نه تنها خود در دریای رذالت و پستی غرق شده که دیگران را هم دارند غرق می کنند.

آری! بسیاری از این شیخ نماها! و بزرگ نماها! حتی نماز نمی خوانند و ماهها و سالها می گذرد اما آنها سر به سجده فرود نمی آورند!!

بعضی استدلال هم می کنند که ما خدا را شناخته ایم لذا احتیاجی به نماز نداریم! فقط ذکر می کنیم! طبیعی است کسی که خدا را به یکتائی شناسند، چگونه می خواهد برایش سجده کند؟!

اگر اینگونه انسانهای بی ایمان و بی نماز و شعبده باز و پست و بی شخصیت می توانند کرامت داشته باشند پس هر مشرک و کافر و دیوانه ای هم می تواند صاحب کرامت باشد!! و اگر شعبده بازی و دروغگویی و کلاه برداری کرامت است! پس بین اسلام و کفر دیگر مرزی وجود ندارد! و حدود و مقررات اسلام و اساس دین مبین و شرع متین خود بخود منهدم و نابود است!!!

پس دانستید که همه اینها حیل‌های شیطان و ترفندهای ابلیس است که به برادران گمراه خود یاد می‌دهد، و با همکاری آنان بندگان خدا را گمراه مینماید.

فاصله سحر تا کفر!

در احادیث آمده است، که گاهی جنیات و شیطان‌ها خود را به شکل مار و اژدها در می آورند! این یک حقیقت است که شک و تردیدی در آن نیست، بنابراین مار و اژدهایی که در دست اینگونه اشخاص دجال صفت مشاهده می شود، در واقع همان شیطان است که به شکل مار در آمده است!!

گاهی هم اینگونه کارها از راه سحر و جادو انجام می‌گیرد، که انواع مختلفی دارد! فراگیری آن هم کار مشکلی نیست! البته مهمترین و اولین شرطش کفر ورزیدن به خداوند و اهانت به مقدسات مانند گذاشتن «قرآن» نعوذ بالله در جاهای کثیف مانند توالت!!! و غیره.

بنابراین مبادا با مکر و حیل انسانهای دجال صفت فریب بخورید! طبیعی است که سحر با اجازه و اراده خدا تأثیر دارد، و ساحرانی که شکل و صورت چیزی را بوسیله سحر به شکل و صورت چیز دیگری تبدیل میکنند به ظاهر عجیب می نماید و بعضی وقتها هر کسی ممکن است زیر تأثیر واقع شود.

ساحرانی که در خدمت فرعون بودند هنگام رویارویی با حضرت موسی علیه السلام بوسیله سحر میدان را پر از مار و اژدها کردند تا جائیکه ابتدا حضرت موسی علیه السلام از مشاهده آن صحنه ترسید:

﴿فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى﴾^۱

و خداوند هم عمل آنها را «سحر عظیم» توصیف نمود، اما به زودی سحرشان را باطل کرد و اهل ایمان را مطمئن گردانید.

نتیجه گیری

پس مکر و حيله شیطان را نمی توان شمرد با این وجود، شیطان و دار و دسته اش در برابر دجال و بساط مکر و حيله او ناچیز و ناتوانند!!

مسلمان باید معیار سنجش را بشناسد و برای تشخیص حق و باطل و پیروی از راه حق فقط به قرآن و سنت چنگ بزند که شاخص و میزان فقط همین است.

اینک به پایان مطالبی رسیدیم که می خواستیم به عرض برسانیم. ثنا و ستایش اول و آخر و ظاهر و باطن مخصوص خدای یگانه است.

پروردگارا! بر سرور و تاج سرمان حضرت محمد و آل و اصحاب محمد درود و رحمت فراوان فرست، به تعداد همه آن عددی که مؤمنان او را یاد کرده اند و نیز عددی که باید یاد می کردند اما فراموش کردند.

۱- پس موسی در درون خود، اندکی احساس ترس و هراس کرد. طه: ۶۷

از فتاوی علامه هند شیخ صدیق حسن خان قنوجی^۱ رحمه الله عليه

مسئولیت علماء

شیخ صدیق حسن خان قنوجی رحمه الله عليه می فرماید: علماء در هر زمان و مکانی، مردم را به توحید خالص دعوت میکنند، و همواره آنانرا از واقع شدن در هر نوع شرکی بر حذر می دارند، ولی از آنجائیکه شرک چنانکه رسول گرامی ﷺ فرموده اند: از حرکت مورچه هم پنهانتر است، بر بسیاری از علماء این امر پنهان مانده است، و متأسفانه به دلیل غفلت و فراموشی از علم، به بعضی امور شرک آلود گرفتار شده اند.

۱- ایشان «علامه زمان و سخنگوی قرآن و سنت زنده کننده علوم اسلامی ماه چهارده سرزمین هند سید صدیق حسن حسینی بخاری قنوجی از اولاد حسن بن علی صاحب تصنیفات مشهور و تألیفات زیاد» است. رک نزهه الخواطر ۸/۱۵۲ از علامه سید عبدالحی حسنی متوفای ۱۳۴۱ هـ ق.

«از امتیازات امیر سید صدیق حسن خان که در تاریخ علم و اصلاح هند باقی خواهد ماند این است که ایشان هر دو ریاست علمی و سیاسی را با هم داشت تألیفات ایشان ۲۲۲ و اگر رساله های کوچک را هم اضافه کنیم به ۳۰۰ کتاب می رسد» رک: الامیر صدیق حسن خان حیات و آثاره دکتر محمد اجتباء الندوی ۱۴۲۰ هـ ق دار ابن کثیر.

«امیر أبو الطیب علی بن حسن بن علی بن لطف الله حسینی قنوجی بخاری معروف به صدیق حسن خان رحمه الله عليه از علمای بزرگ هندوستان بود، به سنت خدمات شایانی انجام داد، از ایشان تألیفات ارزشمندی به جای مانده است، از جمله: فتح البیان، عون الباری، إتحاف النبلاء، والحطة في ذکر الصحاح الستة، در سال ۱۲۴۷ هـ ق متولد و در سال ۱۳۰۸ هـ ق وفات یافت.

رک. معجم المؤلفین از عمر رضا کحاله: ۲/ ۴۲۵.

مترجم.

غفلتِ بزرگان!

تعجب اینجاست که این غفلت و فراموشی در کتابهای بعضی علمای بزرگ نیز به چشم می خورد، و در اشعار و قصیده هایی که شعراء بویژه شعرایی که در مدح رسول گرامی ﷺ و خلفای راشدین و پادشاهان و سلاطین شعر سروده اند صریح و آشکار مشاهده می شود!

گاهی از این گروه غافل! کلماتی صادر شده که دلها را به لرزه در می آورد، و مو در بدن انسان راست می شود، و انسان مؤمن می ترسد که مبدا خشم و غضب الهی حتی بر خواننده آن نازل شود، چه رسد به کسی که چنین کلماتی را سروده و نوشته است، که این امر چیزی جز غفلت و بی توجهی و جهالت نمی تواند باشد، که گاهی در احوال و نوشته های آنان انعکاس پیدا می کند.

دروازه شرک

شاید با یقین بتوان گفت که قوی ترین و محکم ترین و آشکار ترین سببی که دروازه اینگونه شرکیات را باز میکند و راه گمراهی و انحراف را هموار میسازد همین غلو و افراط در محبت صالحین و نیکان است که به اشکال مختلفی ظهور میکند.

مثل: ساختن و بلند کردن قبرها!، ساختن گنبد و بارگاه بر روی قبرها!، تزیین قبرها با پرده های زیبا و مجلل!، و مزین کردن گنبد ها!، روشن کردن شمع بر روی قبر و محیط مزار و بارگاه!، رفت و آمد و جلسه و اجتماع در اینگونه مزارها و زیارتگاهها!، و رفته رفته اظهار خضوع و فروتنی در مقابل قبر!! و حاجت خواستن و کمک خواستن از مردگان!!، و دعا کردن و خواندن آنان از صمیم قلب!!، و دهها و صدها مورد دیگری که برای همگان روشن است.

باورِ غلط

متأسفانه این گونه اعمال خلاف دین و شریعت، همواره از نسلی به نسل دیگر منتقل می شود، و آیندگان از گذشتگان، در پذیرش این اعمال بد و نا شایست تقلید می کنند! هر چه زمان بیشتر می گذرد موضوع پیچیده تر میگردد، و دایره شرّ و پیامد های زشت آن گسترده تر و خطر آن بیشتر می شود.

در هر قاره و شهر و قریه و حتی در هر محله ای اینگونه قبرها وجود دارد، که گویا انسانهای نیکوکاری هستند که مرده اند و مردم برین باورند که:

مردگان با وجود اینکه مرده اند می توانند برای آنان نزد خداوند شفاعت کنند!! و مشکلات و حاجتها و نیازهایشان را بر آورده کنند!!، لذا در کنار این قبرها به اعتکاف می نشینند! و مجاورت اختیار می کنند! و تردد و رفت و آمد میکنند، و خود شان را به آنها نسبت می دهند.

محیطِ آلوده

متأسفانه این کردار مبتلایان -نعوذ بالله- به ویروس خطرناک شرک، امری عادی و فرا گیر است، که عقلهای مسمومشان آنرا می پذیرد! و فکر و اندیشه آلوده شان با آن انس و الفت میگیرد! و دلهای مریضشان با آن شاد می شود!، تا جائیکه وقتی کودکشان پا به عرصه وجود میگذارد، و به مرحله ای می رسد که درک فهم و شعور پیدا می کند، چیزی جز محبت به قبر و (علاقه بیش از حد به) صاحبان قبر و مجاورت و اعتکاف در کنار قبر به گوشش نمی رسد!

و چنین می آموزد که حتی اگر پایش بلغزد برای حفظ توازن یا سلامتش، دست بدامن یکی از این بزرگواران دراز میکند، و یا فلان! میگوید، و اگر کسی مریض می شود خانواده اش برای شفای عاجل او، بخشی از مالشان را به آن قبر، یا زیارتگاه، یا صاحب آن نذر میکنند! و از او میخواهند که مریضشان را شفا بخشد!، و هر گاه حاجت و نیازی دارند باز هم دست به دامان صاحب قبر می اندازند! و گویا با توسل به او

حاجتشان را بر آورده میکنند! و خدمت مجاوران آن زیارت و بارگاه که خودشان را برای «مفت خوری» وقف کرده اند! و با حيله های گوناگون، اموال مسلمانان ساده لوح را می چاپند و می قاپند، رشوت حلال! تقدیم میکنند تا اینکه حاجت شان بر آورده! و مراد شان حاصل گردد!.

تربیت نا درست

هنگامی که طفل معصوم در چنین محیطی بزرگ می شود، طبیعی است، هر آنچه شنیده و دیده است، در ذهن و اندیشه و قلب پاکش نقش ببندد، چون کودک در سنین کودکی بیشتر اثر می پذیرد و نیروی تأثیر پذیری اش قوی تر است.

لذا پیامبر بزرگوارمان صلی الله علیه و آله می فرمایند:

(کل مولود یولد علی الفطرة فأبواه یهودانه أو ینصرانه أو یمجسانه) «هر کودکی بر فطرت سالم (یعنی اسلام و توحید) دنیا می آید این پدر و مادرش هستند که او را به دین یهودی یا نصرانی یا مجوسی بر می گردانند».

پس شایسته است که در این «راز نبوی و حکمت مصطفوی» دقت و تدبر کنیم و با هوشیاری و زیرکی و با قلب زنده و چشمان بینا بیندیشیم و ببینیم که پیامبر بزرگوارمان صلی الله علیه و آله از فرمایش این ارشاد حکیمانه شان چه میخواهند؟

نقش الگو

آری! مطلب روشن است بشرطیکه کسی بخواهد درک کند و بفهمد، و آن اینکه کودک اولین چیزهایی که در زندگی می آموزد حرکات کسی است که او را تربیت می کند، و اولین چیزهایی که جزو اخلاق و رفتار او قرار می گیرد اخلاق پدر و مادر است، اگر خوب بودند او هم خوب و اگر بد بودند او هم بد می شود.

وقتی که کودک از گهواره و محیط خانواده اش پا به عرصه جامعه می گذارد، می بیند مردم در جامعه نیز شبیه پدر و مادرش هستند، و چه بسیار اتفاق افتاده و می افتد

که متأسفانه اولین جایی که کودک بعد از محیط خانواده با آن آشنا می شود محیط قبرستان یا قبر و زیارت! یکی از کسانی است که خانواده اش به او عقیده و ارادت و احترام دارند، یا بارگاه و زیارتگاهی که مردم به آن گرفتار شده اند!

کودکِ مظلوم!

این کودک وقتی در محیط قبر و مزار و زیارتگاه مکرراً حاضر می شود و شلوغی و سر و صدا، و فغان و ناله، و فریادِ یا فلان یا فلان را می شنود! و می بیند که آدمهای بزرگ و به ظاهر محترمی نزد قبر دعا می کنند و از مرده کمک می خواهند! اعتقادی که از پدر و مادرش آموخته برایش ارزش بیشتری پیدا می کند و گویا از آن همه مردم مهر تأیید و تأکید بر آن می خورد و پشتوانه پیدا می کند.

بخصوص وقتی می بیند:

✽ قبر و گنبد و بارگاهی که بر آن ساخته شده، با آن همه رونق و جلال می درخشد!

✽ دیوارهای رنگارنگ، و پرده های نفیس و گران قیمت آن، هر بیننده ای را به حیرت وادارد!

✽ بوی مشک و عنبرش مشام زائران را عطر آگین میکند!

✽ لوسترها و آویزها و شمع ها از هر سو نور افشانی میکنند!

✽ مفت خوران و مجاوران حيله گر! که برای خوردن مال مردم بسیج شده اند! به راست یا دروغ تظاهر به ارادت و احترام میکنند!

✽ و زائران نو رسیده و مهمانان جدید را با کمال ادب و احترام و تعظیم راهنمایی می کنند!

✽ و در عین حال اگر از کسی کوچکترین بی ادبی صادر شود او را تنبیه میکنند و ادب می آموزند!

توبه صادقانه

اینجاست که اعتقاد آن مسکین بیچاره نسبت به قبر و بارگاه و زیارتگاه و کسی که احیاناً در آنجا دفن است - زیرا ممکن است اصلاً کسی دفن نباشد! - چند برابر می شود و فکر و عقل و خیالش از درک این همه جلال و عظمت کاذب! عاجز می ماند، و مقام و منزلت فوق العاده ای از قبر و صاحب قبر در ذهن و خیالش نقش می بندد. و اینجاست که عقیده فاسد و آلوده در قلبش رسوخ پیدا می کند و نهادینه می شود، و چنان جا باز میکند که جز با توبه صادقانه آنها به توفیق خداوند، و لطف و عنایت او به هیچ وسیله دیگری ممکن نیست از بین برود.

نقش معلم

کودکی که در چنین محیطی رشد میکند وقتی که پا به عرصه علم و دانش هم بگذارد و به فراگیری علم هم شروع کند طبیعی است که در چنین محیطی استادان خود را نیز - که غالباً از همان اندیشه و مذهب خواهند بود - با خود هم عقیده خواهد یافت! آنها نیز مانند پدر مادر و خانواده اش در باره مردگان همان عقیده را خواهند داشت، پس این کودک دیروز، و طالب علم و دانشجوی امروز، و عالم و دانشمند فردا! وقتی می بیند که استادانش به همان اندازه، و شاید هم بیشتر مرده و قبر و گنبد و بارگاه را تعظیم میکنند! و محبت و تعظیم او را از بزرگترین ذخایر خیر و حسنات در نزد خدا می شمارند!

و کسانی که با آنان در این اندیشه انحرافی و عقیده باطل مخالفت می کنند، را دشمن اولیاء معرفی می کنند، و هر گونه تهمتی را بر آنان روا می دارند و آنانرا مورد اهانت و تحقیر قرار می دهند، پس طبیعی است که این طلبه و دانشجو محبتش با مردگان بیشتر شود و عقیده اش در باره آنان محکم تر و راسختر گردد!

غربت اهل حق!

اگر فرض کنیم که یکی از آنان با کمک و الهام خداوند راه راست را تشخیص داده و حق را شناخته و برای فهم آنچه که شریعت آورده مردم را ارشاد و راهنمایی میکند. و این را خوب فهمیده است، که در اسلام از بلند کردن قبر و ساختن و گچ کردن و تزئین کردن قبر و نوشتن و روشن کردن چراغ و شمع بر قبر به شدت نهی شده است، و از مسجد قرار دادن و بت قرار دادن قبر بر حذر داشته شده است. و همچنین فهمیده است که خواندن و ندا کردن مردگان عبادت است، و عبادت مخصوص خداوند متعال است.

و فهمیده است که خواندن غیرالله در حالات مختلف غم و شادی، و تعظیم هر کس و چیز دیگری جز خداوند، و اینکه در هر خیر و شری به غیر خدا پناه بردن، در اسلام قطعاً ممنوع و حرام است، هر کسی که باشد در هر جایی که باشد، در این امر هیچ فرقی بین پیامبران و خلفای راشدین و سایر صحابه و اهل بیت و دیگر اولیاء الله و سایر مسلمین نیست، چنین شخصی (در عصر و محیط نویسنده) یک استثناء است. و در اکثر موارد اینگونه افراد هم در انزوا قرار می گیرند و به دلائلی، آنچه که خداوند دستور بیان آنرا صادر فرموده پنهان می کنند، و از بیان حق ساکت می نشینند، که سکوت و کتمان حق ممکن است با عذری موجه باشد و ممکن است بنا بر احتیاط بیش از حد و میل به راحت طلبی و آسایش طلبی باشد و شاید هم برای حفظ منصب یا جایگاهی اجتماعی باشد.

علم مضر!

پس در این صورت علم چنین شخصی برایش فتنه و مصیبت و عذاب است، و بودن و نبودنش برابر است، بلکه بودنش ضرر بیشتری دارد چونکه با داشتن چنین علمی در مجالسشان رفت و آمد کردن، و چه با زبان و چه با سکوت با آنان اظهار

موافقت کردن، در واقع به آنها روحیه می‌دهد و سایر مردم گمان می‌کنند که این عالم در این مسأله با آنها و از جمله آنهاست!

بنابراین با توجه به وضعیت مذکور امثال این علماء حتی اگر بخواهند نمی‌توانند نهی از منکر کنند و حرفشان خریدار ندارد بلکه بر عکس، آنها از اسم و موقعیت او سوء استفاده می‌کنند، واقعاً بسیار کم هستند علمایی که مسئولیتشان را ادا کنند و حق را آشکارا بیان کنند، به همین دلیل است که خداوند برکت را از علم آنان می‌گیرد و علم شان را نابود می‌کند که بعد از آن هر گز رستگار نخواهند شد.

توحیدِ خالص

علامه شوکانی می‌فرماید:

«چنین کسانی که مسئولیت بیان حق را به عهده گیرند در یک شهر بزرگ و شاید در یک منطقه خیلی وسیع یکی دو تا بیشتر یافت نمی‌شوند، این تعداد انگشت شمار هم در برابر اکثریت قاطع مردم مغلوب و مرعوب می‌شوند. و تعداد بسیار اندکی هم که از داخل مردم یا بعضی افراد مخصوص به آنان پیوندند، ممکن است از فضای ضعیف دعوتی که او ایجاد میکند و مردم را از کارهای مخالف توحید خالص منع می‌کند متأثر شوند و حقیقتاً با او هم فکر شده و اهمیت دعوت را درک کنند، و ممکن است هرگز متأثر نشوند.

به همین علت است که بعضی مسائل دقیق از علماء هم پوشیده مانده است! لذا می‌بینیم که در تألیفات و اشعار بعضیها چنین مسائل خلاف توحید خالص به چشم می‌خورد!

دعوت، با ادب

از آنجایی که آنها از این دنیا رفته و زیر خاک خوابیده اند و هر کس پاداش عمل خوب یا بد خودش را گرفته است، و ما دیگر راهی برای رسیدن به آنها نداریم که نصیحتشان کنیم.

تنها کاری که از دست ما بر می آید و باید انجام دهیم این است که با کمال ادب و احترام به آنان، اشتباهاتی که بر اثر خطا در اجتهادشان از آنان سر زده و در کتابها و اشعارشان به جای مانده را اصلاح کنیم.

بدینگونه که برای مردم توضیح دهیم و روشن کنیم که فلان مطلبی که فلان عالم بزرگوار در فلان کتاب یا قصیده اش فرموده مخالف شریعت اسلام است، و دلائل کتاب و سنت آنرا رد میکند، خطرش این است که اگر کسی به آن عمل کند خدای نکرده ممکن است به نوعی شرک و کفر مبتلا شود.

مسئولیتِ قلم!

همچنین کسانی که صاحب قلم هستند از باب ادای یک فریضه و مسئولیت شرعی سعی کنند با کمال ادب و محبت و احترام اینگونه خطاها را گوشزد کنند. و با عبارات روشن موضوع را برای مردم توضیح دهند و آنها را از واقع شدن در منکرات بر حذر دارند، تا اینکه مردم بدانند و از ابتلای به آن پرهیز کنند، تا کسانی که می خواهند راه حق را پیمایند مسائل برایشان روشن شود.

و بر فرض اگر کسانی هم نخواستند حق را بپذیرند و همچنان بر افکار و اندیشه های انحرافی و خرافی شان اصرار داشتند حد اقل اتمام حجت شده باشد و عالم و دعوتگر هم مسئولیت خودش را ادا کرده و فریضه دعوتی، که خداوند بر او واجب کرده را بجای آورده، و خودش را سبک دوش کرده است که دیگر عذرش موجه و مشخص است».

پایان سخن شوکانی.

بدنامی اسلام!

این بدعت بزرگ و فتنه عظیمی که شرق و غرب را فرا گرفته و بسیاری از مردم به آن مبتلا شده اند یعنی اعتقاد افراط گرایانه به مردگان! به جایی رسیده که چهره ایمان را مخدوش کرده و کمر اسلام را شکسته است.

اساس این عقیده باطل و بدنامی بزرگ اسلام بلندکردن قبرها و ساختن گنبدها و بارگاهها و مبالغه در ترساندن زائران از آن همه جلال و عظمت ساختگی است، که با ترندها و حیل های مختلف سعی می کنند مردم مسلمان ساده لوح و بیچاره را مرعوب کنند، تا اینکه آنان به تعظیم قبر و گنبد و زیارت بپردازند، متأسفانه هیچ عاقلی هم جرأت ندارد که بگوید این کار بزرگترین وسیله انحراف و مبتلا شدن به عقاید فاسد است، و مهمترین علتی است که مردم را به گناهها و فتنه های مخالف توحید خالص می کشاند.

اگر واقعا کسی این را قبول ندارد و عقلش نمی پذیرد که چنین باشد تحقیق و بررسی کند، آسان ترین راهش هم این است که از عموم مردم بپرسد کسانی که به اینگونه زیارتگاهها رفت و آمد دارند، با آنان در این زمینه مصاحبه کند، و نظرشان را بخواهد، آنگاه درک خواهد کرد که تقریباً تمام کسانی که به زیارتگاهها می روند چنین عقیده ای دارند!.

داستانی از تاریخ

علامه شوکانی رحمه الله علیه در این مورد داستان یکی از خلفای عباسی را نقل می کند که در کتب تاریخ آمده است، شایسته است عین داستان را در اینجا نقل کنیم، داستان از این قرار است که:

«سفیر یکی از کشور های دور دست نزد یکی از خلفای عباسی آمد، خلیفه با گرد همایی سران و بزرگان کشورش از سفیر مذکور تجلیل و پذیرایی کرد، ابتداء دستور داد در مسیر ورودی مهمان از هر دو طرف به استقبال بایستند، سپس شخصیت های مهمترش را در ایوان بزرگی که بگونه بی نظیری آراسته شده بود و فرش و پرده ها و همه لوازمش از هر لحاظ خیره کننده بود، جمع نمود.

خودش در آخر ایوان در جای بلندی که برایش آراسته شده بود قرار گرفت جایگاه خلیفه بسیار شکوهمند و با عظمت می نمود.

سفیر مهمان همچنان از ایوانی به ایوانی دیگر و از صالنی به صالنی دیگر وارد می شد و از جلو شخصیت های مهم حکومتی عبور میکرد تا اینکه به تالار بزرگ رسید.

این تالار از هر لحاظ استثنایی بود، و از هر آنچه تا کنون در مسیر راهش دیده بود زیباتر و مجلل تر و با شکوه تر بود، او کلاً متأثر شده و از آن همه شکوه و جلال، شگفت زده شده بود، و کاملاً مرعوب و بهت زده به نظر می رسید!

گویا دریایی از عظمت و بزرگواری فوق العاده ای که هر گز در عمرش ندیده بود او را احاطه کرده بود، هر چیز در این تالار با شکوه او را به تعظیم وامیداشت، به او اشاره شد که در آخر تالار بایستد.

دو پهلوان تنومندی که گویا از خادمان مخصوص دربار بودند، و او را همراهی می کردند دو بازوی او را چنان محکم گرفته بودند که از هول و وحشت نمی توانست نفس بکشد، یا آب دهانش را بلعد!

در این اثنا درهای کاخ خلیفه گشوده شد، کاخی که چشمان هر بیننده ای را خیره میکرد و طلا و نقره و سنگهای گران قیمت و جواهرات نفیس معدنی، و بوی مشک و عنبری که مشام همه را شاد می کرد، چنان زینت و هیبتی به این کاخ بخشیده بود، که آنرا از هر بنای دیگری متمایز می نمود!

در آن میان چهره خلیفه نمودار شد، لباس های شاهانه و هیبت و جلال کم نظیر، جلوه فوق العاده ای به خلیفه بخشیده بود، مهمان بیچاره تا چشمش به خلیفه افتاد بی اختیار پرسید: أهذا الله؟! نعوذ بالله، آیا خدا همین است!، گفتند خیر این خلیفه خداست!.

نتیجه گیری

شوکانی می فرماید:

«بینید چه حالتی به این مسکین بیچاره دست داده و با دیدن این جلال و شکوه بشری چگونه دست و پایش را گم کرده است با تصور این داستان می توانیم حکمت بالغه شریعت مطهر را درک کنیم و بفهمیم که رسول گرامی ﷺ چرا از بلند کردن قبر و گچ کردن و چراغان کردن و تزیین کردن آن منع فرموده است؟»

خطر بدتر از مرگ!

من خیلی تعجب می کنم که این امت مرحومه چرا بر خلاف دستورات صریح پیامبر بزرگوارش ﷺ عمل میکند؟!، مگر نه این است که رسول گرامی ﷺ با صراحت تمام و تأکید فوق العاده از این عمل نهی فرموده و بر حذر داشته اند؟ واجب و شایسته این بود که ما با پیروی از رسول مکرم ﷺ از این گونه کارها جلو گیری میکردیم، نه اینکه خود مرتکب می شدیم!، پیامبر حکیم و دلسوزمان آخرین وصیت و سفارشی که در آخرین لحظات عمر شریفشان فرمودند این بود که:

(لا تتخذوا قبوري مسجداً لعن الله اليهود و النصاري اتخذوا قبور أنبياءهم مساجد)

«قبر مرا سجده گاه نگیرید، خداوند لعنت کند یهود و نصارا، را که قبرهای پیامبران شان را مسجد قرار دادند».

صحیح بخاری و صحیح مسلم

اما با کمال تأسف این موضوع مهم و این وصیت و سفارش مؤکد رسول محبوبمان ﷺ به فراموشی سپرده شد! و دروازه شر و بدی از راه این غده سرطانی و خطر بدتر از مرگ به تمام جهان از شرق تا غرب و از شهر تا روستا گشوده شد.

إنا لله و إنا إليه راجعون.

پایان سخن شوکانی.

مأموریت اهل بیت

آنچه که بیش از هر چیزی دیگر اهتمام فوق العاده پیامبر ﷺ را به این موضوع نشان میدهد این است که شخصی را از اهل بیت و خاندان خودشان مأمور کردند که قبر های بلند را خراب کند.

وقتی خود قبر خراب شود گنبد و ساختمان و مزار و زیارتگاه متعلق به او طبیعی خراب می شود.

چنانکه در حدیث صحیح آمده است که حضرت علی رضی الله عنه به ابو الهیاج اسدی فرمودند:

(ألا أبعثك علي ما بعثني عليه رسول الله صلي الله عليه وآله وسلم أن لا تدع قبراً مشرفاً إلا سويته و لا تمثالاً إلا طمسته) «آیا ترا برای کاری نفرستم که پیامبر ﷺ مرا برای انجام آن فرستادند؟ اینکه هیچ قبر بلندی نگذاری مگر اینکه آنرا هموار کنی و هیچ بت و مجسمه ای نگذاری مگر اینکه نابودش کنی».

توضیح حدیث

احادیثی که در مورد هموار کردن قبرها و برابر کردن آن با زمین، آمده است هر قبری را شامل می شود، چه قبر از مسلمانی باشد و چه از کافری، گرچه آن مسلمان عالم و شیخ و ولی باشد، زیرا لفظ حدیث عام است و همه را شامل می شود. همچنین روایت های زیادی از طریق گروهی از صحابه رضی الله عنهم نقل شده که

از نوشتن و گچ کردن و چراغان کردن قبرها نهی میکند، که شوکانی در بیشتر تألیفات خودش اینگونه روایات را آورده است.

حکمت و احتیاط

همچنانکه عرض کردیم، وقتی در کتابهای علمای قدیم یا اشعار و خطبه ها یا نامه های آنان مطلبی به چشم می خورد، واجب است آنگونه که شایسته است، با آن برخورد کنیم، و برای مردم توضیح دهیم، و آنان را، از عمل کردن و میل به اینگونه خطاهای اجتهادی بر حذر بداریم.

البته با کمال ادب و احترام، به هیچ عنوان در باره گوینده آن، کلمات زشت و نامناسب بکار نبریم بلکه امر آنان را به خدا بسپاریم و حتی الامکان تأویل مناسب و شایسته ای برای آنان ارائه دهیم و عذر معقول و قابل فهمی برایشان بسنجیم.

به فرموده استادمان علامه شوکانی خداوند بیش از این ما را مکلف نکرده و چیزی بر ما واجب نگردانیده است.

قبل از پایان

خلاصه نتیجه می گیریم که همه این موارد مخالف با توحید خالص و سبب ابتلاء به شرک است. و در اسلام از اینگونه امور نهی شده و بر حذر داشته شده است، حالا چه راجع به قبر شریف خود پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم باشد، یا قبر فردی از افراد امت ایشان، اگر چه این فرد از لحاظ علم و عمل در مرتبه بسیار عالی باشد.

بر ما ابلاغ است و بس.

برای کسی که بخواهد هدایت شود همین مقداری که ذکر کردیم، کافی است، اگر تفصیل بیشتری خواستید می توانید به کتابهای امام بزرگ علامه شوکانی رحمه الله علیه مراجعه کنید، کتابهای ایشان واقعاً پر بار و قانع کننده است.

والحمد لله رب العالمین و صلی الله و سلم و بارک علی عبده و رسوله محمد و آله و صحبه

أجمعین.

بخش چهارم ضمیمه ها

ضمیمه شماره (۱) عبادت مخصوص خداست؟

پرسش:

چرا خواندن خدا عبادت و خواندن غیر خدا شرک است؟

پاسخ:

از آنجائیکه حقیقت عبادت کمال عاجزی و فروتنی و کمال دوستی و وابستگی است، پس:

دعا یعنی خواندن یا نداء کردن با زبان و قلب، بهترین تعبیر از این حقیقت است.

دعا عین عبادت است

مسلمان وقتی خدا را میخواند:

✽ حاجت و نیازش را به ذات پاک پروردگار احساس میکند.

او با این یقین و باور ذات یگانه او را می خواند که:

✽ معبودِ کارسازش او را می بیند.

✽ سخنش را می شنود.

✽ بلکه در عین حال همه را می بیند.

✽ و دعا و نداء و فریاد همه را می شنود.

❁ دیدن یا شنیدن یک شخص نعوذ بالله مزاحم او نمی شود، که نتواند دیگران را ببیند، و حرفشان را بشنود.

❁ زبانهای گوناگون و صداهای فراوان برایش مشکل ایجاد نمی کند.

❁ او نه تنها نطق زبان را می شنود که آرزوهای پنهان قلبی را نیز می داند!

❁ بنده مؤمن هنگامی که پروردگارش را میخواند امیدوار است که دعایش را اجابت کند.

❁ زیرا مؤمن یقین و باور کامل دارد که پروردگارش در یک آن، بر اجابت دعای او و دعای هر دعا کننده ای، قدرت کامل دارد، هر چند که دعا کنندگان از هم دور و نیازهای شان متنوع باشد!

❁ دعا کننده در چنین حالتی از اعماق قلبش به تعظیم پروردگار و عاجزی و فروتنی در برابر او می پردازد و کمال وابستگی را به او اظهار میدارد.

بنابراین جای تعجب نیست که حدیث شریف دعا را «عین عبادت» یا «مغز عبادت» توصیف کند، یعنی دعا خودش عبادت یا روح و عصاره عبادت است.

انعکاس دعا در قرآن

خداوند متعال نیز دعا را عبادت خوانده است.

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ «پروردگار شما میگوید مرا به فریاد خوانید تا بپذیرم. کسانی که خود را بزرگتر از آن میدانند که مرا به فریاد خوانند، خوار و پست داخل دوزخ خواهند گشت».

غافر آیه: ۶۰

همچنین در آیه دیگری آنرا دین نامیده است.

﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾ «هنگامی که سوار کشتی می شوند خالصانه و صادقانه خدای را به فریاد می

خوانند سپس هنگامی که خداوند آنان را نجات داد و سالم به خشکی رساند باز ایشان شرک می ورزند».

عنکبوت آیه: ۶۵

معنی یشرکون این است که غیر خدا را با خدا می خوانند، خداوند همچنین که بندگان را به سایر عبادتها امر فرموده به دعا نیز امر کرده است.

﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً﴾ «پروردگارتان را با عاجزی و فروتنی و پنهانی بخوانید».

اعراف آیه: ۵۵

همچنین می فرماید:

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ «و هنگامی که بندگانم از تو در باره من بپرسند من نزدیکم و دعای دعا کننده را هنگامی که مرا بخواند، پاسخ میگویم پس آنان هم دعوت مرا بپذیرند و به من ایمان بیاورند تا آنان راه یابند».

بقره آیه: ۱۸۶

دعا کننده قطعاً در هنگام دعا کردن صفات خداوند متعال و خصایص الوهیتی که ذکر کردیم را در ذهن خودش مستحضر دارد، به همین دلیل است، که در چنین مواقعی خواندن غیر خدا شرک محسوب می شود.

پس وقتی یک بت پرست، ستارگان آسمانی، یا فرشتگان و یا جنات را میخواند، یا وقتی یک نصرانی حضرت مریم علیها السلام یا حضرت عیسی علیه السلام را می خواند یا وقتی یک مسلمان جاهل بنده نیکوکاری که غائب است یا مرده ای را می خواند.

تجلی الوهیت در دعا

هر کدام از این سه تا یعنی بت پرست و نصرانی و مسلمان جاهل، در هنگام خواندن و دعا کردن، قطعاً و حتماً به پیشگاه کسی که او را می خوانند:

❁ احساس فقر و نیاز می کنند.

✽ معتقدند کسی که او را می خوانند دعایشان را می شنود.

✽ احوال و کیفیت درونی شان را می داند.

✽ دیدن و شنیدن از یک دعا کننده مزاحم او نمی شود. یعنی در یک آن هر کسی را می بیند و دعایش را می شنود.

✽ زبانهای گوناگون و صداهاى فراوان برایش مشکل ایجاد نمی کنند.

✽ نه تنها نطق زبان را می شنود که آنچه در اعماق قلب پنهان باشد را نیز می داند.

✽ آنها هنگامی که او را می خوانند یقین و باور دارند که او بر اجابت دعای آنان و دعای هر دعا کننده ای قدرت کامل دارد، هر چند که زمان یکی و فاصله ها زیاد باشد.

✽ دعا کننده در چنین حالتی از اعمال قلبش به تعظیم آن که او را می خواند می پردازد و با کمال عاجزی و فروتنی وابستگی اش را به او ابراز میکند.

همه این صفاتی که به آنها اشاره کردیم از خصایص ألوهیت است وقتی دانستید که دعا با این صفت و کیفیت حقیقت عبادت است پس بدانید که:

هیچ فرقی نیست که دعا کننده معتقد باشد که کسی که او را می خواند و از او حاجت می طلبد، خودش مستقلاً قادر باشد دعوت او را اجابت کند، یا آنگونه که ادعا می شود بین او و بین خدا واسطه باشد و برایش نزد خدا شفاعت کند و او را به خدا نزدیک کند!

استدلال مشرکین!

خداوند متعال در باره مشرکین می فرماید:

﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ﴾ «اینان غیر از خدا، چیزهای را می پرستند که نه بدیشان زیان می رسانند و نه سودی عائدشان میسازند، و میگویند: اینها میانجی های ما در نزد خدایند». یونس آیه: ۱۸

و می فرماید:

﴿مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى﴾ «ما آنان را پرستش نمی کنیم مگر بدان خاطر که ما را به خداوند نزدیک گردانند».

زمرایه: ۳

خداوند این استدلال شان را اینگونه رد کرد:

﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ﴾ «بگو: کسانی را که بجز خدا می پندارید بخوانید اما نه توانائی دفع زیان و رفع بلا از شما را دارند، و نه می توانند آنرا دگرگون سازند آن کسانی را که به فریاد می خوانند آنان که از همه مقربترند برای تقرب به پروردگارشان وسیله می جویند و به رحمت خدا امید وارند و از عذاب او می ترسند».

اسراءآیه: ۵۶ - ۵۷

پس خداوند متعال در این آیات خبر داد که این کسانی که مشرکین آنان را میخوانند خودشان بندگان نیکوکاری بیش نیستند، چه فرشته باشند و چه اولیاء، همه محتاج خدا هستند و همه «عمل صالح» را وسیله می گیرند و خودشان را به خدا نزدیک می کنند، همه به رحمت او امیدوار و از عذابش ترسانند.

شرک در دعا!

بنابراین جای تعجب نیست که در آیات بسیاری از قرآن کریم از شرک به عنوان دعا خبر داده است یعنی قرآن کریم، خواندن غیر خدا را با ذات پاک او شرک مینامد، ملاحظه فرمائید:

﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا وَآلَهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾ «مسجد ها مختص پرستش خدا است کسی را با خدا پرستش نکنید، چون بنده خدا بر پای ایستاد و به پرستش خداوند پرداخت، کافران پیرامون او تنگ یکدیگر

ازدحام کردند، بگو: تنها پروردگارم را می پرستم و کسی را شریک او نمی کنم، بگو: من نمی توانم هیچگونه زیانی و سودی به شما برسانم، و به هیچ وجه نمی توانم گمراهتان سازم یا هدایتتان دهم».

جن آیه: ۱۸ - ۲۱

و همچنین می فرماید:

﴿وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ فَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ «و به جای خدا کسی و چیزی را پرستش مکن و به فریاد مخوان که به تو نه سودی می رساند و نه زیانی، اگر چنین کنی از ستمکاران و مشرکان خواهی شد، اگر خداوند زیانی بتو برساند، هیچ کس جز او نمی تواند آنرا بر طرف گرداند، و اگر بخواهد خیری به تو برساند، هیچ کس نمی تواند لطف او را از تو بر گرداند، خداوند فضل و لطف خود را شامل هر کس از بندگانش که بخواهد میکند و او دارای مغفرت و مهر فراوان است».

یونس آیه: ۱۰۶: ۱۰۷

و می فرماید:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ اتُّنَوْنِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ «بگو: آیا دقت کرده ائید در باره چیزهایی که بجز خدا بفریاد می خوانید و می پرستید؟ بمن نشان دهید چه چیزی از زمین را آفریده اند؟ یا اصلاً در آسمانها مشارکتی داشته اند؟ کتابی پیش از این یا یک اثر علمی برای من بیاورید، اگر راست میگوئید».

احقاف آیه: ۴

خیلی تعجب است!

تعجب اینجاست که این امر با وجود اینکه اینقدر واضح و روشن است برای بسیاری از مسلمانان پنهان مانده است، حتی برای بعضی کسانی که به علم و صلاح

نسبت داده می شوند!، و عجیب تر اینکه بعضی از کسانی که گویا خود را عالم میدانند کوشش می کنند در مسأله ای به این روشنی بحث و مجادله کنند!.

یک روز از شخصی که ظاهراً غمگین به نظر می رسید و گویا حاجتی داشت شنیدم که صاحب قبر را چنین خطاب میکرد: **یا فلان لمن تترکني**، ای فلان مرا به چه کسی وا می گذاری؟!.

از این هم عجیب تر اینکه انسان وقتی مشغول طواف خانه خداست در مرکز توحید و جایی که بدون شک باید بنده مؤمن عبادتش را برای خداوند خالص گرداند، متأسفانه در چنین محیط ایمانی هم از بعضی طواف کنندگانی که به ظاهر به دور خانه خدا طواف میکنند دیده و شنیده می شود که از خواندن پروردگارشان غافل می شوند و دیگر بندگان نیکوکار خدا را می خوانند!!

خدایا هدایت از تو می خواهیم.

جدال به ناحق

بر فرض اگر این مسلمانان جاهل و بی علم را خداوند به سبب جهلشان معذور بدارد، کسانی که ادعای علم دارند چه حالتی خواهند داشت و عذرشان چیست؟

خداوند راست فرموده است که **«وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا»** «ولی انسان بیش از هر چیزی به مجادله می پردازد».

آیا جدلی به ناحق واضح تر از این هست که بعضی مدعیان علم و دانش برای اثبات این ادعا به بحث و جدال بپردازند که «خواندن غیرالله شرک نیست!» دلیشان هم این باشد که چون اینگونه کارها در جامعه اسلامی وجود دارد لذا درست است!.

و آیا جهل و بی ادبی به مقام الوهیت و مقام نبوت بالاتر از این هست که کسی امثال این جاهل لج باز که آیات صریح قرآن کریم و احادیث صحیح رسول الله ﷺ را با

تأویل فاسد خودش بی اثر و خلاف واقع نشان می‌دهد و باعث می‌شود که به بهانه تناقض و تعارض نصوص با واقعیت خدا و رسول تکذیب شود؟! ربنا لا ترغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا و هب لنا من لدنک رحمة إنک أنت الوهاب.

ضمیمه شماره (۲)

مسأله تکفیر

دقت در کلام علماء

وقتی در کلام علماء این عبارت به چشم می خورد که:

هر کس غیر خدا، چه غائب و چه مرده را بخواند مرتکب شرک شده است.

ممکن است بعضی از ظاهر عبارت چنین برداشت کنند که این شخص از دائرة اسلام خارج است! و باید الزاماً با او مانند یک مشرک رفتار شود!

منظور علماء رحمة الله علیهم هر گز این نیست، آنها نمی خواهند که به تکفیر اشخاص پردازند، تکفیر از خودش قواعد شرعی دارد، در صورتی که علماء بخواهند فتوای تکفیر صادر کنند تحقق شروط و انتفاء موانع ناگزیر است.

در اینجا فقط از کردار صحبت می شود، یعنی چنین فعل و کرداری شرک است نه اینکه فاعل و انجام دهنده عملی را مشرک بنامند.

زیرا بر خورد در واقع با عموم مسلمانان است، که متأسفانه بسیاری از آنان به دلیل ناآگاهی به این امر نامشروع گرفتار شده اند، از اینکه علمای اسلام حکم این عمل ناشایست را بیان کرده و فرموده اند:

خواندن غیرالله چه مرده و چه غائب شرک است.

هرگز لازم نمی آید که هر کس مرتکب چنین گناهی شد نعوذ بالله از اهل قبله جدا شده و از دائرة اسلام خارج گردیده است یا نعوذ بالله بر چنین شخصی حکم شود که از جمله مشرکان است و با او همانند مشرکان رفتار گردد!!

زیرا بنا بر قاعده لازم المذهب لیس بمذهب حتماً لازم نیست که هر کس یک عمل مشرکان را انجام دهد مشرک باشد.

خطای بزرگان!

بعضی از شخصیت‌های بارز و اهل علم و فضل، مرتکب چنین اشتباهاتی شده اند، و در آنچه که میتوان آنرا کفر و شرک نامید واقع شدند!

حالا یا دلیل از آنها پنهان مانده! یا حجت به آنها نرسیده! یا به علت شبهه ای که برایشان عارض شده است! اما بهر حال با وجودی که عمل کفر آمیز و شرک آلود انجام دادند بر کافر بودن آنها حکم نشد چنانکه:

برای حواریین یا صحابه حضرت عیسی علیه السلام پیش آمد وقتی گفتند: ﴿هل يستطيع ربك﴾؟ آیا پروردگار تو میتواند؟!

یا آنچه برای شخصی از بنی اسرائیل پیش آمد وقتی که خطاب به فرزندانش گفت: هر گاه من مُردم مرا بسوزانید، بخدا قسم اگر خداوند بمن دسترسی پیدا کند مرا چنان عذاب سختی خواهد کرد که هیچ کس از جهانیان را مانند من عذاب نکند! وقتی خداوند او را بر انگیخت و از او پرسید: چه چیزی ترا وادار به چنین اقدامی کرد گفت:

(مخافتك يارب العالمين) ترس از تو ای پروردگار جهانیان، (فغفر الله له) پس خداوند او را مغفرت کرد.

از این قبیل مسائل برای بعضی صحابه و تابعین و دیگر ائمه دین نیز اتفاق افتاده است!

پس به صرف اینکه حکم شود فلان عمل کفر است، مستلزم این نیست که به فاعل و انجام دهنده آن حکم کفر داده شود، یا اگر فلان کار فسق است یا بدعت است لازم نمی آید که انجام دهنده آن فاسق و اهل بدعت باشد!

این موضوعی است که باید خیلی از آن حذر کرد، زیرا اگر شخصی کافر نباشد و کسی او را تکفیر کند و به او حکم کفر بدهد در روایات، وعید و عذاب سختی برایش آمده است.

دین دوستی مردم

بنابر این مسلمانان ناآگاهی که بر اثر نادانی و بی علمی به اینگونه اعمال شرک آلود آغشته می شوند معذورند، زیرا اگر آنها واقعاً بفهمند و درک کنند که اینگونه اعمال شرک، و با دین اسلام مخالف است هرگز انجام نخواهند داد. بلکه اگر بر گردن یکی از آنان شمشیر گذاشته شود و به او گفته شود یا کافر شو و یا کشته می شوی این مسلمان بی علم و به ظاهر ملوث به بعضی گناهان و کارهای مخالف دین! حاضر است کشته شود اما از دینش بر نگردد.

نقش معکوس بعضی علماء!

خطر بزرگ متوجه علماءست! که حقیقت عبادت و فرق بین شرک و توحید را می فهمند و آیات روشنی که خداوند در این باره نازل فرموده را می دانند، اما متأسفانه بعضی از آنها یا به دلیل مدارا و همنوایی با مردم و یا به دلیل اینکه به این موضوع خطرناک اهمیتی نمی دهند! سکوت می کنند! و خطر مهمتر متوجه کسانی است که در این باره به بحث و جدال می پردازد! و گویا از این فکر باطل و انحرافی دفاع می کنند! و حق را بر مردم تبلیس می کنند! و وارونه جلوه میدهند! و اعمال شرک آلود را در چشم آنان زیبا و مزین جلوه میدهند! و آنان را با شبهه های باطل و تخیلات غیر واقعی از راه خدا باز میدارند!

احتیاط در فتوا!

خلاصه اینکه فرق است بین حکم بر فعل و حکم بر فاعل، و از اینکه بر فلان فعل یا عمل انحرافی حکم شود که شرک و کفر است لازم نمی آید که فاعل و انجام دهنده آن هم نعوذ بالله مشرک و کافر باشد. یکی از علماء خطاب به کسی که بحث و مجادله می کرد فرمود:

(أنا لا أكفرک و لكن لو قلت بقولک أکون کافراً) «من ترا تکفیر نمی کنم اما اگر به آنچه تو به آن اعتقاد داری معتقد باشم کافر می شوم».

یعنی اینکه چون من اعتقاد دارم که این عمل کفر است اگر آنرا بپذیرم و به آن عمل کنم کافر می شوم ولی تو که اعتقاد نداری که این عمل کفر است حالا یا به دلیل جهل و بی علمی و یا به علت تأویل و تفسیری دیگر! پس بر تو حکم نمی کنم که کافری.

خطر تکفیر بی دلیل!

علامه شوکانی رحمه الله علیه در یکی از کتابهایش بنام السیل الجرار ج/ ۴/ ۵۷۸ میفرماید:

«باید دانست که برای هیچ مسلمانی که به خداوند و روز آخرت ایمان و باور دارد، شایسته نیست بر مسلمان دیگری حکم کند که از دین اسلام خارج است، مگر اینکه دلیل و برهانش از روز روشن آشکارتر باشد.

چون در احادیث صحیح، که از گروهی از صحابه رضی الله عنهم روایت شده آمده است که:

❁ (من قال لأخیه یا کافر فقد بآء بها أحدهما) «هر کس به برادر مسلمانش کافر بگوید یکی از آن دو نفر کافر خواهد شد» یعنی اگر طرف مقابل کافر نباشد خود گوینده کافر می شود.

و در صحیح بخاری و صحیح مسلم و بعضی کتابهای دیگر چنین آمده است:

❁❁ (من دعا رجلاً بالكفر أو قال عدو الله و ليس كذلك إلا حار علیه) «کسی که شخصی را کافر بخواند، یا بگوید: دشمن خدا، در حالیکه چنین نیست به خودش بر میگردد». و در لفظ صحیح دیگری آمده است:

❁❁❁ (فقد كفر أحدهما) قطعاً یکی از آن دو کافر می شود»

در این احادیث شریفه و روایات مشابه دیگری که از این قبیل آمده، بزرگترین زجر و توبیخ و سرزنش و بزرگترین درس و موعظه است که مبدا در تکفیر دیگران عجله کنید!!

شخص، کی کافر میشود؟

خداوند متعال می فرماید:

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ «کسانی که پس از ایمان آوردنشان کافر می شوند، بجز آنان که وادار به اظهار کفر میگردند و در همان حال دلهایشان ثابت بر ایمان است آری! چنین کسانی که سینه خود را برای پذیرش مجدد کفر گشاده میدارند، خشم تند و تیز خدا گریبان گیرشان می شود، و عذاب بزرگی دارند».

کسی که علماء حکم تکفیر او را صادر میکنند طبق آیه کریمه مذکور باید ویژگی های ذیل را داشته باشد نعوذ بالله کفر را با:

سینه گشاده!!

قلب مطمئن!! و

خیال راحت!!

پذیرفته باشد!!.

نادانی عذر است؟

اینکه عقاید باطلی در کسی رخنه کند! بویژه اینکه شخصی بر اثر جهالت و بی علمی نداند که این عقیده و عمل مخالف اسلام است! هرگز اعتبار ندارد. همچنین اگر شخصی یک عمل کاملاً کفر آمیز و مشرکانه انجام دهد، اما مقصودش خروج از اسلام به دائرة کفر نباشد هرگز اعتبار ندارد!.

﴿همچنین ممکن است یک مسلمان کلمه یا جمله ای بر زبان آورد که بر کفر دلالت کند! اما به معنای آن معتقد نیست، چنین گفته ای معتبر نیست و نمی توان گوینده اش را نعوذ بالله کافر خواند.﴾

یک اشکال

ممکن است شما پرسید که:

ظاهر آنچه در سنت مطهره آمده دلالت بر کفر کسی دارد که به غیر خدا سوگند بخورد.

و همچنین در سنت مطهره آمده است که هر کس مسلمانی را تکفیر کند کافر می شود.

همچنین در سنت مطهره آمده است که هر کس مرتکب عملی گردد که خلاف شریعت باشد کافر می شود.

چنانکه از حدیث:

(لا ترجعوا بعدي كفارا يضرب بعضكم رقاب بعض) «مبادا بعد از من به کفر بر

گردید که گردن یکدیگر را بزنید»

و امثال آن فهمیده می شود

همه این احادیث دلالت بر این دارد که با ارتکاب هر کدام از این کارها، شخص کافر می شود، حالا چه گوینده یا انجام دهنده آن قصد خروج از اسلام و دخول به دائره کفر را داشته باشد و چه نداشته باشد!

پاسخ اشکال

پاسخ ما این است که اگر هیچ راهی برای تأویل این گونه احادیث پیدا نکردید پس آنها را به موارد خاصی که آمده منحصر کنید.

یعنی کسی که رسول خدا ﷺ به او کافر گفته طبق فرموده ایشان او چنان است.

اما علاوه بر آن هیچ مسلمان دیگری را نباید کافر خواند مگر کسی که نعوذ بالله دانسته به آغوش کفر برود!

این تنها راهی است که از خطر تکفیر نجات یابید و از وقوع در یک مشکل بزرگ در امان بمانید.

چون یک انسان سالم و عاقل که دلش برای دینش می سوزد و از آخرت می ترسد هرگز به کاری اقدام نمی کند که اندک اشکال یا شبه ای داشته باشد.

و هرگز به کاری نزدیک نمی شود که فایده و ثمره ای برایش نداشته باشد! چه رسد به اینکه کاری انجام دهد یا حرفی بزند، که اگر اشتباه کند طبق فرموده رسول الله ﷺ در زمره کافران قرار گیرد!

جمع بندی

آری همچنانکه توضیح دادیم و نصوص صحیح را نقل کردیم کسی که یک مسلمانی را کافر بخواند خودش کافر می شود!

پس چنین کاری نه تنها با شریعت اسلام که حتی با عقل سالم هم درست در نمی آید، با این وجود جمع بین دلائل کتاب و سنت واجب است. و در اینجا چنانکه توضیح دادیم جمع ممکن است.

نتیجه اینکه:

بر هر مسلمانی واجب است که از نسبت دادن کلمه کفر به مسلمانان دیگر به شدت پرهیزد، مگر کسی که خودش نعوذ بالله اسلام را ترک کند و آگاهانه و با سینه گشاده به آغوش کفر برود که الحمد لله چنین موارد نادر و تقریباً نایاب است.

اما مواردی که در حدیث استثنا آمده فقط در دائره خودش منحصر بماند و از آن فراتر نرود. این حقیقت الحمد لله روشن است.

خطرِ تفرقه و تکفیر

در جای دیگری از همین کتاب السیل الجرار (۵۸۴/۴ می فرماید:

«اینجاست که باید اشک ریخت و بر اسلام و امت اسلامی گریه کرد، چون متأسفانه بسیاری از مسلمانان صرفاً بر اساس تعصب دینی یکدیگر را کافر می خوانند!

در حالیکه نه دلیلی از قرآن و سنت و نه بیان و برهانی از خدا و رسول دارند!

از آنجائیکه تعصب دینی در جامعه اسلامی ریشه دوانیده! شیطان رجیم و رانده شده، با مکر و نیرنگ توانسته است:

* مسلمانان را دچار اختلاف و تفرقه کند!

* به آنان تلقین نماید که به یکدیگر بد بین باشند!

* بر اساس سوء ظن ها و بدگمانی ها تهمت های پوچ و بی ارزشی به یکدیگر نسبت دهند!

تهمت هایی که در حقیقت، غباری در هوا و سرابی در صحرا بیش نیست.

خدایا! تو خودت امت اسلامی را از این مصیبت کمر شکن نجات بده مصیبتی که از هر مصیبت دیگری در دین بزرگتر است.

امت اسلامی در طول تاریخ پر فراز و نشیب مصیبتی به این بزرگی! و دشمنی به این خطر ناکی! سراغ نداشته و ندارد!.

حقیقتِ اسلام

هر کس اندکی عقل و فهم داشته باشد و خدا را در نظر بگیرد و اندکی غیرت اسلامی داشته باشد و نسبت به دین، علم و آگاهی داشته باشد، میداند که وقتی از پیامبر ﷺ در باره اسلام پرسیده شد برای آنکه حقیقت اسلام را بیان نموده و مفهوم آنرا توضیح داده باشند فرمودند:

(شهادة أن لا إله إلا الله و أن محمداً رسول الله و إقام الصلاة و إيتاء الزكاة و حج

البيت و صوم رمضان)

احادیث در این معنی متواتر است یعنی اسلام همین ارکان پنجگانه است، کلمه شهادت، نماز، زکات، روزه، و حج. پس هرکس به این ارکان پنجگانه از تئ دل ایمان داشته باشد و با شایستگی کامل به آنها عمل کند به کوری چشم بد خواهان! مسلمان است حالا هر کسی می خواهد نا راحت باشد، باشد.

بنابراین هر عالم نما و یاوه گویی! خلاف این واقعیت ادعا کرد و خواست مسلمانی را از دائرة اسلام خارج کند با قاطعیت در چشمانش خیره شوید و مؤدبانه بگوئید: در برابر دلیل و برهان حضرت محمد ﷺ یاوه گویی های! تو ارزش ندارد.

دعوا کل قول عند قول محمد

فما آمن فی دینه کالمخاطر

حکم و فتوای نبوی

پس دیدیم که رسول خدا ﷺ حکم صادر فرمودند: که هر کس به ارکان پنجگانه مذکور عمل کند مسلمان است و هر کس به خدا و فرشتگان و کتابها و پیامبران و زنده شدن بعد از مرگ و قضا و قدر ایمان و باور داشته باشد مؤمن است، این حکم پیامبر بزرگوارمان ﷺ بطور متواتر نقل شده، پس کسی که چنین باشد یعنی به ارکان ایمان، یقین و باور داشته باشد و به ارکان پنجگانه اسلام عمل کند حقیقتاً مؤمن است.

حفظ آبروی مسلمان

همچنانکه ملاحظه فرمودید: دلایل زیادی را در رابطه پرهیز از تکفیر مسلمین ذکر کردیم و توضیح دادیم که تکفیر چقدر خطر بزرگ و موضوع حساس است!

همچنین از دلایل بسیاری که بر حفظ آبرو و حیثیت مسلمان دلالت میکند و احترام او را یک واجب شرعی می خواند چنین برداشت می شود که:

اگر می خواهیم آبروی مسلمانی را حفظ کنیم و به او احترام بگذاریم مهمتر از همه این است که به دین و عقیده اش احترام بگذاریم و از توجیه هر گونه تهمت و اهانت به او، بویژه در معتقدات دینی اش بپرهیزیم.

پس وقتی توهین به مسلمان بی احترامی محسوب می شود، چگونه بعضی جرأت میکنند که با فتوای تکفیر او را از دین اسلام خارج نموده و به دائره کفر سوق دهند!

این خیانت و جنایت و جسارتی است که برتر و خطرناکتر از آن خیانت و جنایتی وجود ندارد.

حقوق مسلمان

مگر این انسان مغرور و جسور که برادر مسلمانش را کافر میخواند فرموده رسول گرامی ﷺ را نشنیده است که فرمودند:

*** (والذي نفسي بيده لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه) «قسم به ذاتیکه جانم در دست اوست هیچ کس از شما مسلمان نیست تا زمانیکه آنچه برای خود می پسندد برای برادر مسلمانش نیز پسندد».

این حدیث صحیح است، و در حدیث صحیح دیگری می فرمایند:

*** (المسلم اخو المسلم لا يظلمه و لا يسلمه) «مسلمان برادر مسلمان دیگر است نه به او ظلم میکند و نه او را به دست دشمن می سپارد».

همچنین در حدیث صحیح دیگری که فرمودند:

*** (سباب المؤمن فسوق و قتاله كفر) دشنام دادن مسلمان فسق و جنگ با او کفر است.

و نیز فرموده رسول گرامی ﷺ که فرمودند:

** (إن دماءكم و أموالكم و أعراضكم عليكم حرام) «خون و مال و آبروی شما

قطعاً بر یکدیگرتان حرام است»

آیات و احادیثی که بر این معنی دلالت می کند بی شمار است. اما هدایت دست خداست ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ «تو نمی توانی هر کسی را بخواهی هدایت کنی اما خداوند هر کسی را که بخواهد هدایت می کند»
قصص آیه: ۵۶

پایان کلام شوکانی

شتاب نکنید!

شاید پرسشی مطرح شود که چرا در پایان مبحث این کتاب، مسئله تکفیر و افراط در این موضوع را مطرح کردیم؟

پاسخ این است که ممکن است بعضی با خواندن این کتاب و امثال آن که از شرک و توحید بحث میکند به عبارتهایی شبیه آنچه که توضیح دادیم برخورد کند، یعنی اینکه مثلاً: فلان کار از افعال مشرکان است.

با خواندن این جمله ممکن است خواننده ای که:

علم و دانش کافی ندارد، و نمی تواند مسائل شرعی را درست تحلیل کند. عوام مسلمین را که به علت:

* غربت اسلام * کوتاهی بعضی علماء * رسوخ عرف و عادت و باورهای مردمی.
* مکر و حيله شیطان * و مکر معاونان جنی و انسی آن. * و سرانجام به علت جهل یا به هر دلیل دیگری:

گرفتار بعضی کارهای خلاف شریعت هستند با شتاب و عجله تکفیر کنند! و استدلالش این باشد که آنها گناهان و کارهایی شبیه به کارهای مشرکان انجام می دهند!.

اخلاق داعیانه

پس بر هر عالم و طالب علم و هر کسی که اندک دانش و آگاهی دارد واجب است، مردم را نصیحت کند و با «حکمت و موعظه حسنه و بحث و مجادله نیکو»، حق را برای آنان روشن نماید و آنان را به سوی حق فرا خواند.

و با «اخلاق داعیانه و قلب بزرگ»:

❁ محیطی که آنان زندگی میکنند، و فشارهایی که از محیط بر افکار و تصورات آنان وارد می شود، و تأثیر آن بر درک و احساس آنانرا در نظر داشته باشد.

❁ و بر اصلاح و هدایت آنان حریص و کوشا باشد.

❁ و با رحمت و شفقت و مهربانی هر چه در توان دارد برای ارشاد و راهنمایی و روشنگری آنان به خرج دهد.

درود و رحمت خدا بر آن پیامبر رحمتی باد که پروردگار مهربانش در وصف ایشان چنین فرموده است: ﴿عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ﴾ «هر گونه درد و رنج و بلا و مصیبتی که به شما برسد، بر او سخت و گران می آید و اصرار به هدایت شما دارد، و نسبت به مؤمنان دارای محبت و لطف فراوان و بسیار مهربان است».

توبه آیه: ۱۲۸

ضمیمه شماره (۳) پرسشی از اداره ارشاد و پاسخ آن

مشکل یک روستا

پرسش: «ما عده ای جوان از روستایی هستیم که در آن قبر معروفی وجود دارد ادعا می شود که قبر مذکور متعلق به یکی از اولیای خدا به نام سید حنیش است. قرنهایست که این قبر سبب گمراهی اهالی قریه گردیده است، همه اعمال نامشروعی که امام صنعانی در کتابش تطهیر الاعتقاد ذکر کرده برای این قبر انجام میگیرد، استغاثه و نذر و ذبح و غیره.

احساس جوان

کوشش کردیم برای خراب کردن آن اهالی روستا را قانع کنیم، اما موفق نشدیم بلکه مردم علیه ما جبهه گرفتند! از دولت هم خواستیم که آنرا خراب کند حرف ما را گوش نکرد!

با هم مشورت کردیم که مخفیانه آنرا خراب کنیم زیرا پیامبر ﷺ به علی ابن ابی طالب ﷺ فرموده اند: (لا تدع قبراً مشرفاً إلا سويته) هیچ قبر بلندی را نگذار مگر اینکه آنرا با زمین هموار کنی و همچنین فرمودند: (من رأى منكم منكراً فليغيره بيده) هر کس از شما منکری ببیند باید آنرا با دستش تغییر دهد، رأی شما چیست لطفاً راهنمایی فرمائید؟

حکمت داشته باشید!

پاسخ: «شکی نیست که جهاد و امر به معروف و نهی از منکر، وسائلی برای هدایت مردم هستند، و برای اینکه در هر جا فقط نام خدا بلند باشد، اینها به ذات خود هدف نیستند.

پس داعی مسلمان، اگر غالب گمانش بر این است که عمل کردن به این واجبات نتیجه مطلوب را نمی دهد، یا اینکه از عمل کردن به آن شرّ بزرگتری به پا می شود در این صورت نباید به چنین کاری اقدام کند، خداوند متعال می فرماید:

﴿وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ «به معبودان و بتهایی که مشرکان به جز خدا می پرستند دشنام ندهید تا آنان تجاوز کارانه و جاهلانه خدای را دشنام ندهند».

پس خداوند متعال در این آیه کریمه، پیامبر گرامی ﷺ و صحابه عزیزشان را از دشنام دادن مشرکین و بت های آنان نهی فرمود زیرا که این عمل منتج به دشنام خداوند میگردد.

بینش در دعوت

در مسئله مورد نظری که شما مطرح کرده اید غالباً اقدام شما به خراب کردن قبر شر و فتنه بزرگتری به پا خواهد کرد و از آن نتیجه مطلوب حاصل نخواهد شد، زیرا اهالی روستا یا دولت بلا فاصله آنها را باز سازی خواهند کرد! بلکه این امر اهالی روستای شما را بیشتر عصبانی خواهد نمود این بار، با تعصب و لجاجت بیشتری به قبر وابسته خواهند شد! چون غالباً در چنین مواردی نتیجه همین می شود.

پیشنهاد ما

رای ما این است که سعی کنید داعیانه عمل کنید با حکمت و موعظه حسنه و اخلاق نیکو مردم را دعوت کنید و حق را برایشان بیان نمایید و با کمک و استعانت از

خداوند از ذات متعال او هم عاجزانه بخواهید و التماس کنید که شما را وسیله هدایت قرار دهد، و مطمئن باشید که اگر بتوانید اخلاص و صداقت و نیت پاک خود را برای پروردگار مهربانتان ثابت کنید حتماً دل‌های مردم را نسبت به شما نرم خواهد کرد و درهای قلوب آنان را بر شما خواهد گشود.

اگر اینها قانع نشدند یقین و باور کامل داشته باشید که نسل‌های آینده حتماً با دعوت قانع خواهند شد، و آنگاه خود مردم قریه با دست خودشان آن قبر را خراب خواهند کرد و یا خود به خود به یک قبر معمولی تبدیل خواهد شد، و مردم از شرک نجات خواهند یافت و دعوت داعی توحید را لبیک خواهند گفت.

صبر کنید! و امیدوار باشید!

پس شما ای جوانان عزیز و دردمند و دین دوست! باید به یاد داشته باشید که پیامبر بزرگوارتان ﷺ بعد از بعثت شریفشان سیزده سال صبر کردند، ایشان در تمام این مدت در حالی به کعبه شریفه طواف میکردند، و نماز می خواندند که سی صد و شصت بت در داخل آن گذاشته بود، تا اینکه در سال هشتم هجرت یعنی پس از بیست و یک سال تمام نصرت و پیروزی خداوند فرا رسید، و به لطف و کرم پروردگار مکه مکرمه فتح گردید و رسول گرامی ﷺ فاتحانه و پیروزمندانه وارد شهر مکه شدند و خانه خدا را از بت ها پاک نمودند. موفق باشید».

مترجم از همه خوانندگان عزیز برای خود و مؤلفان و سایر کسانی که در رساندن این اثر به دست شما عزیزان کمک کرده اند آرزوی دعای خیر می کند.

و الحمد لله اولاً و آخراً.